Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 53 (20. 320) • 1989 йил 4 март, шанба • Баҳоси 3 тийин.

26 март—СССР халқ депутатлари сайлови куни

МУАММОЛАРНИ КОМПЛЕКС ҲАЛ ЭТАЙЛИК

КАСАБА СОЮЗ ҲАРАКАТИНИНГ АКТИВЛАРИ ТОШКЕНТДА БЎЛИБ ЎТГАН УЧРАШУВДА МАМЛАКАТ КАСАБА СОЮЗЛАРИДАН СССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛИГИГА НОМЗОДЛАРНИ ШУНГА ДАЪВАТ ЭТДИЛАР

Активларнинг 2 март куни бўлиб ўтган учрашувига ВЦСПС раиси С. А. Шалаев, Ўзбекистон касаба союзлари республика Советининг раиси Ҳ. А. Алимова, мамлакат касаба союзларидан СССР халқ депутатлигига бошқа номзодлар келишди.

Сўзга чиққан кишиларнинг қўлларида кўпинча рапортлар ёки ҳисоботларни эслатувчи одатдаги ва илгаридан тайёрлаб қўйилган докладлар йўқ эди. Бу гал ҳақиқатдан ҳам касаба союз ҳаракати практикасида тўпланиб қолган кўпгина муаммолар юзасидан манфаатдорлик билан қизғин фикрлашув бўлиб ўтди.

С. А. Шалаевнинг нутқи ана шу фикрлашувни бошлаб берди. У мамлакат касаба союзларидан СССР халқ депутатлигига номзодларнинг сайловолди платформасини батафсил таҳлил этиб берди, турмушимизнинг энг долзарб муаммолари хусусида ВЦСПСнинг нуқтаи назарини баён этди, касаба союз ходимлари қайта қуриш учун, уни жадаллаштириш учун бошланган умумхалқ ҳаракатига қай тариқа куч-ғайрат сарфлаётганликлари тўғрисида гапирди.

Сайловолди кампаниясининг ўзиёқ турмушимизда қайта қуриш жиҳатлари қанчалик кўп ва сезиларли эканлигини кўрсатди. Бошланғич касаба союз ташкилотларида мамлакат ҳокимиятининг олий органига сайланиши мумкин бўлган номзодларни меҳнаткашлар мисли кўрилмаган активлик ва манфаатдорлик билан муҳокама қилдилар. Мамлакатда жами 18.400 номзод кўрсатилди. Меҳнат коллективлари уларнинг ҳар бирини одат бўлиб қолган нуқтаи назардан — улар ўз иш жойларида яхши ишлаётганликлари ёки унчалик яхши ишламаётганликлари жиҳатидангина муҳокама қилмадилар. Депутатлик мандатига даъвогарларнинг инсоний фазилатлари, жамоат ишларидаги иштироки эътиборга олинди. Номзодликка кўрсатилган барча ўртоқлар пухта муҳокама қилиниб ўрганиб чиқилганидан кейин ВЦСПС пленумида 114 номзод рўйхатга олинди. Март ойида яна пленум ўтказилиб, унда юзта мандатни кимга топшириш кераклиги тўғрисида узил-кесил қарор қабул қилинади.

Мамлакат касаба союзларидан СССР халқ депутатлигига номзодларнинг умумий сайловолди платформасида КПСС Марказий Комитетининг партияга, совет халқига мурожаатномасида баён этиб берилган партия платформаси тўла-тўкис қўллаб-қувватланаётганлиги аниқ-пухта ва равшан ифодаланган. Касаба союзлар партия билан мустаҳкам бирликда социализмнинг янги демократик, инсонпарварлик қиёфаси учун курашмоқдалар. Касаба союз ташкилотларининг, уларнинг СССР Олий Советидаги вакилларининг бутун фаолияти фаол социал программани рўёбга чиқаришга, социалистик демократияни янада ривожлантиришга, ленинча миллий сиёсатни амалга оширишга, совет кишиларининг ҳозирги ва келгуси авлодлари учун тинч турмуш шароитини таъминлашга қаратилган.

Маълумки, XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси сўзда эмас, балки амалда миллион-миллион меҳнаткашларни мамлакатни бошқаришга жалб этиш, жамиятни бошқариш жараёнларига кенг имконият яратиб бериш, гражданларнинг, ҳокимият ваколатли органларининг, партия ва жамоат ташкилотларининг ташаббусини тўла ривожлантириш учун шароит яратиш вазифасини ўз олдига қўйди. ВЦСПС ҳозирнинг ўзидаёқ иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш, меҳнаткашларнинг социал таъминоти, меҳнат тўғрисидаги қонунларни такомиллаштириш билан боғлиқ бир қатор масалалар юзасидан юқори органларга таклифлар киритди. Совет кишилари савдо, умумий овқатланиш ва маиший хизмат корхоналари фаолияти устидан оммавий ишчи назоратини қайта тиклаш юзасидан касаба союзлар қабул қилган тадбирларни мамнуният билан кутиб олдилар. Давлат ҳокимияти олий органларида бевосита ваколатга эга бўлиш касаба союзларнинг бутун фаолиятини кучайтириш учун, уларнинг давлат сиёсатини ишлаб чиқишда янада амалий иштирок этиши учун янги катта имкониятлар яратиб беради, шу тариқа, уларнинг жамият сиёсий системасидаги ролини оширади.

Ҳозирнинг ўзидаёқ қайта қуриш тобора авж олаётганлиги кўриниб турибди. Ўтган йили миллий даромаддан социал эҳтиёжларга планлаштирилган 79 процент ўрнига 83 процент маблағ сарфланди. Уй-жой қурилиши ва социал-маданий-маиший объектлар бунёд этиш, колхозчиларнинг пенсия таъминотини оширишга 24 миллиард сўм қўшимча маблағ сарфланди. Бу рақам янада конкретлаштириладиган бўлса, совет кишилари беш йиллик бошидан бери планлаштирилганига қараганда бир миллионтадан кўпроқ квартира олдилар.

Бироқ бу суръатлар ҳам қониқтира олмайди. Ҳаммамиз қайта қуриш суръатларини тобора ошириш зарурлигини яхши биламиз. Ўзбекистонда миллий даромаднинг ўсиши мамлакатдаги 4,4 процент ўрнига 5,5 процентни ташкил этди. Аммо бу ҳеч таскин берувчи омил бўлмаслиги керак. Ривожланишнинг қийин йўлида хатолар, нуқсонлар, камчиликлар ҳам бор. Айни касаба союзлар барча кучларни бирлаштириб, ўз аъзоларини жамиятни такомиллаштириш ва қайта қуриш соҳасидаги чинакам революцион вазифаларни ҳал этишга сафарбар қилишлари керак.

Касаба союзлар манфаатдор министрликлар ва идоралар билан ҳамкорликда ишлаб чиққан пенсиялар тўғрисидаги янги қонун лойиҳасини катта қадам, деб эътироф этиш зарур. Қонун лойиҳаси меҳнаткашлар ҳозир ўртага қўяётган талабларга энг кўп даражада мос бўлиб тушади. Масалан, қонун меҳнат сифати, умумий иш стажи ва пенсия таъминотининг энг кўп ҳажми ўртасида катта боғлиқликни белгилайди. Шу пайтгача пенсия олиш учун ишлаб чиқаришда 20—25 йил ишлаш асосий роль ўйнаган эди. Ана шу муддатга қўшимча равишда ишланган ҳар бир йил пенсияни белгилашда ҳеч бир ҳисобга олинмас эди. Эндиликда шундай боғлиқлик бўлади, асосий миқдорга муайян қўшимча процентлар қўшилади. Бундан ташқари, лойиҳада пенсияларнинг миқдорини олимлар белгилаган яшаш учун зарур бўлган энг кам миқдоргача — 72 сўмгача ошириш кўзда тутилади. Мазкур қонунни жорий этиш учун мамлакат бюджетидан қўшимча равишда камида 14—18 миллиард сўм қидириб топиш керак бўлади. Бу қийин иш, аммо касаба союзлар муаммолар ижобий ҳал этилишига эришишга азму қарор берган.

Касаба союзлар катта комплексдаги ғоят хилма-хил муаммолар ҳал этилишига эришиши керак. Масалан, болалик ва оналикни муҳофаза қилиш сингари соҳани олиб кўрайлик. Кейинги беш йил ичида мамлакатда 100 минг киши ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум этилди, болалар уйларида тарбияланувчиларнинг саксон проценти — ота-онаси бор бўлган тирик етимлардир, салкам етти юз минг бола ота-онаси ажралишгани учун уларнинг биридан маҳрум бўлган. Натижада буларнинг ҳаммаси жамиятимизнинг фаровонлигига салбий таъсир кўрсатмоқда. Бу соҳа қанчалик нозик ва қалтис соҳа бўлмасин, касаба союзларнинг унга аралашмасликка, бепарво кузатувчи бўлиб қолишга ҳаққи йўқ.

Яна бир масала — хотин-қизларнинг ишлаб чиқаришдаги аҳволи масаласига тўхталмоқчиман. Мамлакатда тўрт миллион хотин-қиз қўл меҳнати билан банд эканлигини шармандали ҳол деб ҳисоблаш керак. Ўзбекистонда кейинги йилларда хотин-қизларнинг меҳнатини бирмунча енгиллаштириш учун анчагина ишлар қилинди: деярли 98 минг аёлнинг меҳнат шароити яхшиланди, олти мингга яқин аёл тунги сменада ишлашдан ҳоли этилди. Шунга қарамай, хотиржам бўлишга ҳали эрта. Масалан, Хоразм ва Наманган областларида хотин-қизларнинг аҳволини яхшилаш юзасидан муайян ишлар қилинди, бироқ ҳатто мана шу тажриба ҳам республикада кенг ёйилмаяпти. 200 мингдан ортиқ хотин-қиз шу пайтгача ҳар қандай нормадан юқори бўлган газли ва чангли ишлаб чиқариш цехларида меҳнат қилаётганлигини нима билан изоҳлаш мумкин? Республикада илгаригидек 40 мингдан ортиқ хотин-қиз тунги сменада ишламоқда. Касаба союзлар мана шуларнинг барчасига қарши муросасиз, қатъий кураш олиб боришлари керак. Лекин, афсуски, барча касаба союз комитетлари дадил иш олиб боряпти, деб бўлмайди. Кўпгина касаба союз комитетлари ҳамон тортинчоқлик қилиб, меҳнаткашларнинг ҳуқуқларини изчил, қаттиқ туриб ва муросасизлик билан ҳимоя қилмаяптилар.

ВЦСПС раиси С. А. Шалаев, Ўзбекистон касаба союзлари республика Советининг раиси Ҳ. А. Алимова, СССР халқ депутатлигига бошқа номзодлар ўз нутқларида тилга олган муаммолар ғоят хилма-хил бўлди. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида банд бўлган хотин-қизларнинг аҳволи, якка тартибда уй-жой қуришни жадаллаштириш, савдо, маиший хизмат соҳаларида тартиб ўрнатиш ва турли нозneъматларни тақсимлашда социал адолат принципларини сақлаш — ана шу масалаларнинг бирортаси ҳам депутат мандатига даъвогарларнинг эътиборидан четда қолмади.

Уларнинг барчаси миллатлараро муносабатларни такомиллаштириш муаммоларига алоҳида эътибор қаратишди. Улар бугунги кунда республика мустақиллиги, «марказ — чет жой» занжиридаги ўзаро муносабатлар, миллий тил статусини белгилаш каби масалаларни энг мақбул тарзда ҳал этиш кераклиги тўғрисида гапирдилар. Касаба союзлари мамлакатда вужудга келган экстремал шароитларда ўзларини яхши намоён этдилар — бунда Чернобиль АЭСидаги авария, Арманистондаги кучли зилзила назарда тутилмоқда. Барча касаба союз ташкилотлари ана шу умумхалқ кулфатига жавобан омилкорлик билан шошилинч иш кўриб, офатзада кишиларга катта ёрдам беришди.

Шундай бўлса-да, ҳозир касба союзларининг потенциал имкониятларидан тўлиқ даражада фойдаланилмаётганини уқтиришга тўғри келмоқда. Баъзи жойларда эса маҳаллийчилик, миллатчилик кайфиятлари ҳам намоён бўлмоқда — бунга Болтиқбўйи, Закавказье республикаларини мисол қилиб кўрсатиш мумкин. Ана шундай шароитларда касаба союзларининг роли муттасил ошиб бориши керак, улар барча воқеалар ривожига амалий таъсир кўрсатишга, меҳнаткашларни тўғри йўлдан олиб боришга қодир бўлишлари керак.

Мамлакат касаба союзларидан СССР халқ депутатлигига номзодлар билан учрашувда ғоят хилма-хил саволлар берилди. Касаба союз активлари ҳам ҳар бир номзоднинг сайловолди программасини тўлдирган анчагина истак ва таклифлар айтишди.

(ЎзТАГ).

САЙЛОВЧИЛАР БИЛАН УЧРАШУВ

2 март куни Ўзбекистон Ёзувчилар союзида КПССдан СССР халқ депутатлигига номзод, Совет Иттифоқи Қаҳрамони В. В. Карпов билан учрашув бўлди.

Халқ депутатлигига номзод ўзининг сайловолди программасини баён этиб, партия мамлакат турмушининг барча соҳаларини қайта қуриш борасида амалга ошираётган ғоят катта ишлар тўғрисида сўзлаб берди. Сўзга чиққан кишиларнинг нутқларида В. В. Карповнинг СССР Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари лавозимидаги фаолияти маъқулланди. Шу билан бирга учрашув қатнашчилари халқ депутатлигига номзоддан СССР Ёзувчилар союзининг фаолиятини такомиллаштириш масалаларига кўпроқ эътибор беришни сўрадилар. Учрашувда миллатлараро муносабатлар, Ўрта Осиё регионининг экологияси, пахта монокультураси каби муаммолар ҳам тилга олинди.

В. В. Карпов учрашув қатнашчиларининг саволларига жавоб берди.

* * *

Замонавий самолётларнинг бош конструктори А. А. Туполев бу гал янги авиалайнерлар тўғрисида эмас, балки халқаро алоқаларни, халқ дипломатиясини ривожлантириш асосида халқлар ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлаш ҳақида гапирди. 3 март куни у Чет мамлакатлар билан дўстлик ва маданий алоқа совет жамиятлари уюшмасидан СССР халқ депутатлигига номзод сифатида Чет мамлакатлар билан дўстлик ва маданий алоқа Ўзбекистон жамиятида сайловчилар билан учрашди.

Депутатликка номзод конкрет тадбирларга бой сайловолди программасини баён этиб, жумладан, шуни таъкидладики, қурол-яроғларни қисқартириш ва қуролланиш пойгасини батамом тўхтатиш, қуролсизланиш бўшатиладиган маблағларни иқтисодий, социал, экологик муаммоларни ҳал этишга сарфлаш имконини беради. Халқ депутатлигига номзод жамоат ташкилотлари тўғрисида қонун қабул қилинишига, ана шу ташкилотлар совет жамияти сиёсий системасининг таъсирчан элементи бўлиб қолишига катта аҳамият беради.

СССР халқ депутатлигига номзод сайловчиларнинг саволларига жавоб қайтарди, сайловчилар унга ўз наказларини бердилар.

(ЎзТАГ).

ДАСТЛАБКИ ҲОСИЛ

Ангор районидаги «Ангор» совхози деҳқонлари эл дастурхонининг йил бўйи витаминли маҳсулотлар билан тўкин бўлишини таъминлашга муносиб ҳисса қўшишаётир. Улар Сурхон воҳасининг қулай табиий-иқлим шароитидан оқилона фойдаланиб, қиш ва эрта баҳор пайтида ҳам карам етиштиришга муваффақ бўлишяпти.

Хўжаликда меҳнатни ташкил этишнинг оилавий пудрат усулига ўтилганлиги катта фойда бермоқда. Янги усул сабзавоткорларнинг бор маҳоратларини ишга солган ҳолда, ташаббус кўрсатиб ишлашига кенг имкониятлар яратди. Натижада хўжаликда кам маблағ сарфлаб, мўл ва арзон маҳсулот етиштиришга муваффақ бўлинаётир. Бундан хўжалик ҳам, деҳқонлар ҳам мўмай даромад олишмоқда.

Айни кунларда совхоз далаларида иш қизғин. Миришкорлар йилнинг дастлабки ҳосилини пешма-пеш йиғиштириб олиш билан бирга, бироз кейинроқ етиладиган экинлар парваришини уюшқоқлик билан давом эттиришяпти. Бу ишларни тез ва соз адо этишда Тўра Абдиев бошлиқ оилавий звено аъзолари барчага намуна.

Суратларда: 1. Моҳир сабзавоткор Тўра Абдиев ҳосил чўғидан мамнун. 2. Карам кўчатларига ишлов берилмоқда.

Б. АЛИМОВ фотолари.

ТИНЧЛИКНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ— АСОСИЙ ВАЗИФА

Тинчликни ҳимоя қилиш тарафдорларининг ҳаракати — мамлакат жамоат ташкилотларининг энг олижаноб вазифаларидан биридир. Совет Тинчлик фондидан СССР халқ депутатлигига номзодлар СССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитети раисининг биринчи ўринбосари Д. Ф. Мамлеев, КПСС Петрозаводск шаҳар комитетининг аъзоси И. И. Назаренко, «Новости» матбуот агентлиги раисининг ўринбосари К. А. Хачатуров 3 март куни Тошкентда сайловчилар билан бўлиб ўтган учрашувда Ер юзида тинчликни мустаҳкамлашнинг конкрет чора-тадбирлари тўғрисида гапирдилар.

СССР халқ депутатлигига номзодлар ўзларининг сайловолди программаларида ғоят кенг миқёсдаги масалаларга — қуролсизланиш ҳамда мамлакатнинг иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлашга, Иттифоқ Совети ва Миллатлар Совети ташқи ишлар комиссияларининг ишини такомиллаштиришга, ташқи сиёсатга доир муҳим қарорлар қабул қилишда ошкораликни кенгайтиришга катта эътибор бердилар. Сўзга чиққан кишилар миллатлараро муносабатларга доир муаммолар, хотин-қизларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида ҳам гапирдилар, пенсия ҳақидаги қонунларни такомиллаштириш масалаларини тилга олдилар.

(ЎзТАГ).

ХОНАДОНИНГИЗ ОСОЙИШТА БЎЛСИН

3 март куни Тошкентда Тинчликни ҳимоя қилиш Ўзбекистон комитети билан совет Тинчлик фонди Ўзбекистон бўлимининг конференцияси бўлди. Конференция қатнашчилари мана шу жамоат ташкилотларининг активлари олдида турган муаммоларни муҳокама этдилар.

Сўзга чиққан кишилар ҳозир республикада халқлар ўртасида тинчлик ва дўстликни мустаҳкамлаш борасида кўп иш қилинаётгани тўғрисида гапирдилар. Халқаро учрашувларни ҳамда сиёсий қўшиқлар фестивалларини, урушга қарши турли тадбирлар ва «Тинчлик юришлари»ни ўтказиш комитетнинг иш практикасидан мустаҳкам ўрин олган.

Совет Тинчлик фондининг Ўзбекистон бўлими урушга қарши ҳаракатга катта ҳисса қўшмоқда. Гражданларнинг шахсий маблағлари ва меҳнат коллективлари ўтказаётган маблағлар ҳисобига муттасил тўлдириб борилаётган ана шу фонд Ер юзида тинчлик манфаатларини кўзлаб ҳаракат қилаётган ўн еттита жамоат ташкилотининг фаолиятини пул билан таъминлаб турибди.

Конференцияда Тинчликни ҳимоя қилиш Ўзбекистон комитети президиумининг янги составига сайлов ўтказилди. М. А. Зоидов шу комитет президиумининг раиси этиб сайланди.

Совет Тинчлик фонди Ўзбекистон бўлими правлениесининг янги состави ҳам сайланди. С. А. Эшонтўраева правление раиси этиб сайланди.

(ЎзТАГ).

Ярим йиллик план бажарилди

Шаҳрисабз районидаги «Социализм» колхози чорвадорлари давлатга гўшт топшириш ярим йиллик планини муддатидан илгари ошириб бажардилар. Қабул пунктларига 39,8 тонна гўшт топширилди. Сўқимга боқилган ҳар бир қорамолнинг тирик вазни ўртача 352 килограммга тўғри келди. Бўрдоқибоқарлар бу йил давлатга 60 тоннага яқин гўшт топширишни мўлжалламоқдалар.

М. КАРОМОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

Дунё овози

• АФҒОН ҚОЧОҚЛАРИНИНГ НАМОЙИШИ

КОБУЛ. Покистоннинг Пешавор шаҳри яқинидаги афғон қочоқларининг Хаттак лагерида бўлган намойиш кўп кишилик митинг билан тугади. Намойишчилар афғон оппозицияси раҳбарларидан кун тартибидан «жиҳад» (ғазот) шиорини олиб ташлашни талаб қилдилар, шунингдек ўз юртдошларини ватанларига қайтишга чақирдилар.

• ҚЎЗҒОЛОНЧИЛАР ТАКЛИФНИ ҚАБУЛ ҚИЛДИЛАР

ГАВАНА. Сальвадор қўзғолончилари президент Дуартенинг мазкур мамлакатдаги қуролли можарони тинч йўл билан бартараф этиш тўғрисида маъмурлар билан музокаралар бошлаш ҳақидаги таклифини қабул қилдилар. Фарабундо Марти номли Миллий озодлик фронтининг беш нафар раҳбари имзо чеккан баёнотда Фарабундо Марти номли Миллий озодлик фронти делегацияси ҳукумат ҳамда сиёсий партиялар вакиллари билан 4—5 март кунлари учрашишга тайёр эканлиги айтилади. Қўзғолончиларнинг фикрига қараганда, музокараларда армия ва парламент вакиллари ҳам қатнашишлари лозим.

• ҲАРБИЙ КИШИ—МИНИСТР

ВАШИНГТОН. АҚШ конгресси сенати истеъфодаги адмирал Жеймс Уоткинсни АҚШ энергетика министри қилиб тасдиқлади. Унинг номзоди учун 99 овоз берилди, ҳеч ким қарши овоз бермади. АҚШ энергетика министрлиги 1977 йилда тузилган эди. Ўшандан бери мазкур идора раҳбари лавозимини биринчи марта ҳарбий киши эгаллади.

• ЭЛАТЛАРАРО ТЎҚНАШУВЛАР ҚУРБОНЛАРИ

ХАРАРЕ. Жанубий Африканинг Наталь вилоятида элатлараро тўқнашувлар натижасида 1987 йилнинг сентябридан 1988 йилнинг охирига қадар қора танли аҳолидан 604 киши ҳалок бўлган. ЖАР полициясининг вакили Йоханнесбург шаҳрида ана шу маълумотларни келтирди.

• ЛОЙИҲА ЎРГАНИЛМОҚДА

ДЕҲЛИ. Ҳиндистоннинг ўқишни биладиган катта ёшдаги барча аҳолиси газеталарда босилган 1989—1990 молия йили бюджети лойиҳасини синчиклаб ўрганмоқда. Ана шу бюджет шу йилнинг 1 апрелидан амал қила бошлайди. Қадимий анъанага кўра, бюджет лойиҳаси ҳар йили 28 февралда парламент муҳокамасига қўйилади. Шу дақиқалардан бошлаб мамлакатнинг бутун диққат-эътибори ҳукуматнинг солиқ сиёсатига қаратилади. Солиқлар ҳар бир оила, ҳар бир компаниянинг янги молиявий йил бюджети қандай бўлишини белгилаб беради ва экономикани ривожлантиришнинг асосий воситаси сифатида хизмат қилади.

• СИЁСИЙ ПАРТИЯЛАР КЎПАЙДИ

РАНГУН. Бирмада бундан беш ойдан кўпроқ муқаддам биттагина сиёсий партия бор эди. Ҳозир эса сиёсий партиялар 233 тага етди. Сешанба куни мамлакатда янги ташкил этилган партияларни рўйхатга олиш расман тугалланди. Унинг расмий натижалари худди ана шундан иборат. Ўтган йилнинг сентябрь ойида Бирмада ҳокимият тепасига келган ҳарбий қўмондонлик аввалги маъмуриятнинг кўп партияли системага ўтиш ва умумий сайлов ўтказиш ҳақидаги қарорини тасдиқлади.

(ТАСС).

Эрон: ТИКЛАШ САРИ ЙЎЛ

Нефть—Эрон экономикасининг асоси. Унинг экспорти валюта тушумларининг қарийб 98 процентини бермоқда. Бироқ кейинги йилларда нефть ва газ саноати мамлакат экономикаси каби ўта мураккаб аҳволга тушиб қолди. Ироқ билан бўлган уруш оқибатлари бунинг асосий сабаби дейиш мумкин. Чунки, нефтга энг бой Хузистон вилояти ва Форс кўрфази районидаги конлар муттасил уруш ҳаракатлари зонасида жойлашган эди. Мамлакатдаги энг катта Ободон нефть заводи катта зарар кўрди. Американинг ҳарбий денгиз кучлари Форс кўрфазидаги Эроннинг нефть платформаларини ўққа тутди. Амалда мамлакатнинг барча йирик нефть объектлари устига бомбалар ёғдирилди.

Ҳозир мамлакатда кенг қулоч ёйган «тикланиш кампанияси»нинг дастлабки вазифаси нефть ва газ саноатини тиклашдан иборат.

Яқинда Эрон Ислом Республикасида мамлакат нефть саноатини ривожлантиришнинг 1989 йилдан 1999 йилгача даврга мўлжалланган плани эълон қилинди. Бунинг учун яқин беш йилда 11 миллиард доллардан ортиқ маблағ сарфланиши мўлжалланмоқда. Хўш, Эрон раҳбарлари қандай конкрет чоралар кўришни белгиламоқдалар?

Ички эҳтиёжлар учун ҳам, экспортга ҳам нефть қазиб чиқариш ва қайта ишлашни кўпайтириш асосий мақсаддир. Денгиз конларидаги қазиб чиқариш ҳажми қуруқликдагига қараганда тезроқ кўпайиши тахмин қилинмоқда. Эрон миллий нефть компанияси лойиҳаларига мувофиқ 1989 йилдан 1993 йилгача нефтни қайта ишлаш заводларининг қуввати суткасига 743 минг баррелдан 1,3 миллион баррелга ортади. Бунинг учун 1991 йилга бориб Бендер-Аббосда (Форс кўрфази соҳилидаги порт ва Аракда Марказий вилоят) нефтни қайта ишлаш заводларини қуриш, шунингдек қатор корхоналарни тиклаш мўлжалланмоқда. Нефть қувурлари шохобчаси анча кенгаяди. Эрон геологлари Каспий денгизи ва Форс кўрфази акваторияларида разведка ишлари комплексини амалга ошириш ниятидадир.

Газ саноатига келганда, асосий вазифа мамлакат ичида газни сотишни йўлга қўйишдан иборат. Чунки ҳозир ёнилғининг жуда катта миқдорини ёндириб юборишга тўғри келяпти. Юзта шаҳарда, шунингдек Теҳроннинг барча районларида газ таъминоти системасини яратиш режалаштириляпти. Бунинг учун 12 минг километр қувур ётқазишга ва ёнилғини бир миллиондан ортиқ янги истеъмолчига етказишга тўғри келади.

А. ТКАЧ,
АПН мухбири.
Теҳрон.

ВХР ҳукумати раисининг визити

КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукуматининг таклифига биноан, ВСИП Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, ВХР Министрлар Советининг Раиси Миклош Немет 2 март куни амалий визит билан Москвага келди.

Аэродромда уни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ ЎНИНЧИ СЕССИЯСИНИНГ ОЧИЛИШИ ТЎҒРИСИДА

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўнинчи сессияси 1989 йил 6 март куни эрталаб соат 10 да Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг мажлислар залида очилади.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутатлари 5 март куни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми биносида соат 10 дан 19 га қадар ва 6 мартда — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети мажлислар залининг фойесида эрталаб соат 8 дан 30 минут ўтгандан бошлаб рўйхатга олинадилар.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ОҚСОҚОЛЛАР КЕНГАШИНИНГ МАЖЛИСИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети оқсоқоллар кенгашининг мажлиси Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг мажлислар залида 6 март куни соат 9 дан 30 минут ўтганда бўлади.

• РЕГИОНАЛ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

КАПИТАЛИСТИК БОСҚИЧНИ ЧЕТЛАБ, ФЕОДАЛИЗМДАН СОЦИАЛИЗМГА ЎТГАН РЕГИОНЛАРДА МИЛЛИЙ МУНОСАБАТЛАР РИВОЖЛАНИШИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Л. У. ЮСУПОВ,
СССР Фанлар академияси тарих институтининг етакчи илмий ходими, тарих фанлари доктори

Капиталистик босқични четлаб, феодализмдан социализмга ўтган регионларда миллий муносабатлар ривожланишининг ўзига хос хусусиятларини аниқ-равшан тасаввур этиш учун шу регионларни белгилаб олиш ва уларнинг Октябрь арафаси давридаги аҳволини қисқача таърифлаш зарур. Ўрта Осиёни, Закавказье, Шимолий Кавказ, Волгабўйи, Сибирь, Узоқ Шарқнинг бир қанча районларини мазкур регионлар жумласига қўшмоқ керак, бу жойларда жуда турли миллатларга ва миллий группаларга мансуб бўлган 10 миллионлаб киши яшар эди. Бунинг устига улар ривожланишнинг турли босқичларида турар эдилар, бу нарса, айтайлик, Узоқ Шимол ва Волгабўйи халқларининг турмуш уклади Шимолий Кавказ ва Ўрта Осиё халқлари турмуш уклади билан таққослашда яққол кўринади. Ҳатто капитализмгача бўлган фармация доирасида ҳам шу миллатлар ва миллий группаларнинг ривожланиши мутлақо бир хил бўлмаган: Узоқ Шимолнинг бир қанча миллий группаларидаги уруғчилик-жамоа тузумидан тортиб, Ўрта Осиёда ва Волгабўйида капиталистик муносабатларга чатишиб кетган ва равшан ифодаланган феодал тузумларгача бўлган. Иккинчи томондан, Россия империяси иқтисодий жиҳатдан ривожланган ўз районлари билан бирга капиталистик муносабатларга асосланган жаҳон системасига қўшила борган. Ҳал этиб бўлмайдиган сиёсий, социал-синфий, иқтисодий зиддиятлар шундан келиб чиққан. Россиянинг XIX асрда капиталистик ривожланиш йўлига кириши иқтисодий жиҳатдан ривожланган районларгагина таъсир қилди, кўпчилик миллий чекка ўлкалар эса ҳаддан ташқари оғир аҳволда қолиб, капиталистик муносабатларга камдан-кам тортилдилар ёки деярли мутлақо тортилмадилар.

Хўш, мана шу оғир аҳвол конкрет нималарда ифодаланар эди? Фақат бир регион — Ўрта Осиё регионини кўриб чиқайлик. Туркистон ўлкасида, Бухоро амирлигида, Хива хонлигида яшаб турган халқлар сиёсий жиҳатдан ҳуқуқсиз ва миллий белгисига қараб ташкил этилган мустақил давлат тузилмаларидан маҳрум эдилар. Омманинг сиёсий ҳуқуқсизлиги социал лоқайдликни келтириб чиқарган ва халқларнинг қашшоқланишига олиб борган эди, подшо ҳукуматининг иқтисодий сиёсати ҳам бунга кўмаклашарди.

Ўрта Осиё регионининг XX аср бошларидаги қисқача таърифи мана шундай. Қарийб уч миллион квадрат километр майдонни эгаллаган Ўрта Осиё регионида социал таркиби жиҳатидан асло бир хил бўлмаган, кўпчилиги, яъни 88,97 проценти деҳқон аҳолидан иборат бўлган 10 миллиондан сал кўпроқ киши истиқомат қилар эди. Революциядан аввалги Ўзбекистонда унинг ҳозирги чегараларида жами 4.366 минг аҳолидан 5 проценти ишчи ва хизматчилар, 74,6 проценти деҳқонлар, 6 проценти шаҳар буржуазияси, 13 проценти қишлоқ буржуазияси, 1,4 проценти қолган социал гуруҳлар эди. Регионнинг бошқа районларидаги социал-синфий табақаларнинг манзараси ҳам тахминан мана шундай эди. Қишлоқ жойларда социал табақаланиш ҳаддан ташқари кучли эди. Ҳозирги Қирғизистон территориясида Октябрга қадар деҳқон хонадонларининг тахминан 65 процентини камбағал хўжаликлар, салкам икки процентини ўрта хол, 10-11 процентини бой хўжаликлар ташкил этар эди.

Туркистон ўлкаси экономикасининг ялпи маҳсулотида қишлоқ хўжалигининг ҳиссаси 1913 йилда 88 процентни, шу жумладан, пахта 40 процентни ташкил қилар эди. Пахтанинг ялпи ҳосили эса 521,5 минг тонна эди.

Регионнинг иқтисодий қолоқлиги маданий қолоқлик билан чамбарчас боғлиқ эди. Революция арафасида Ўрта Осиёда биронта илмий ва олий ўқув юрти йўқ эди. 1910 йилда бу ерда 9832 та мактаб бўлиб, улар асосан 217 минг болага диний таълим берар эди, бу эса ҳар минг аҳолига 27,6 ўқувчи тўғри келганини билдиради. Ҳозирги Ўзбекистон территориясида 1914/1915 ўқув йилида кичик мактаб ёшидаги ўзбек ўғил болаларининг икки-уч проценти умумий таълим мактабларига жалб қилинган эди. Қиз болалар умуман мактабга қатнамас эдилар. Барча техника мактабларида 500 га яқин ўқувчи таълим олар эди. Туркманларнинг 0,7 проценти саводли эди. Собиқ Закаспий областида 58 та мактаб бўлган. Тожикларнинг 2,3 проценти саводли бўлиб, 369 ўқувчи, 13 ўқитувчи бор эди. Ҳозирги Қирғизистон территориясида 216 ўқитувчи бўлиб, улар орасида биронта қирғиз ўқитувчиси йўқ эди.

Регионда аҳолига медицина хизмати деярли кўрсатилмас эди. 1913 йилда Қирғизистоннинг ҳозирги чегараларида 100 ўринли 6 та касалхона бор эди. Ўзбекистонда ўлишнинг умумий коэффициенти 35-39 процент эди.

Улуғ Октябрь социалистик революцияси арафасида Ўрта Осиёдаги сиёсий, иқтисодий, социал ва маданий вазият умуман олганда мана шундай эди. Бироқ Россиянинг шимолий қисмида жисмоний қирилиш ва ақлий таназзул ёқасига келиб қолган майда миллатларнинг аҳволи олдида Ўрта Осиёдаги мана шу аянчли ҳолат ҳам унчалик ачинарли эмасдек кўринади. Аҳвол айнан мана шундай экани шундан кўринадики, Россия империяси ҳукуматида чекка ўлкалардаги кичик халқларни қирилиб кетишдан қутқаришнинг биронта программаси ҳам, империядаги миллатлараро иноқликни таъминлашнинг таъсирчан программаси ҳам йўқ эди, бу ерда амалга ошириб келинган «Аввал орани бўл, сўнг ҳукмрон бўл» қабилидаги сиёсат миллатлар ўртасидаги муносабатларга сингдирилар, бу эса умуман жамиятдаги иқтисодий ва маданий аҳволга салбий таъсир қилар эди.

Бу аҳволни Октябрь революцияси тубдан ўзгартириши лозим эди. Мамлакатдаги капиталистик муносабатларни бутунлай парчалаб ташлаш соҳасида Совет ҳокимияти олдида пайдо бўлган вазифаларнинг умумий ўзанида катта ва кичик кўпгина қолоқ халқларни капиталистик ривожланиш босқичини четлаб ўтиб, социалистик йўлга олиб чиқиш вазифаси ҳам ҳал қилина бошлади.

Шу йўлда, масалан, Совет Шарқидаги революцион ўзгартишлар давомида бутун мамлакатдаги қийинчиликлар, чунончи буржуазиянинг ашаддий қаршилиги, Гражданлар уруши, чет эл ҳарбий интервенцияси, очлик, вайронгарчилик билан бир қаторда Ўрта Осиёга хос бўлган қуйидаги қийинчиликларни ҳам бартараф этиш зарур бўлди:

Бу ердаги сиёсий турмушда феодал-патриархалчилик муносабатлари чуқур илдиз отган эди. Бу муносабатларни «оммани мустақил сиёсий фикрлашга ва мустақил сиёсий фаолият кўрсатишга интилишга қўзғатиш * йўли билангина тугатиш мумкин эди;

Қишлоқ хўжалик маҳсулотини қайта ишлашга мўлжалланган ҳунармандчилик-косибчилик саноати бир ёқлама ривожланган эди, заиф тарзда намоён бўла бошлаган буржуа ишлаб чиқариш муносабатлари билан бирга экономикада патриархал-феодал негизлар мавжуд эди. ердан фойдаланиш формалари ўрта асрчилик тусида эди, қишлоқ, овул, оиланинг иқтисодий турмушига зулумкор бойларнинг таъсири кучли эди;

Ишчилар синфининг миллий кадрлари йўқ эди, мусулмон динининг ўрта асрчилик ақидаларига берилган деҳқонлар асосий ишлаб чиқарувчи омма эди. Бу нарса Бухоро ва Хивада, айниқса, яққол кўринар эди. В. И. Лениннинг, бир қанча ўтишлар, ўткинчи босқичлар бўлмасдан туриб, деҳқонлар революциясини қолоқ мамлакатда социалистик революцияга айлантириш мумкин эмас, деган фикри бу ерга жуда мос келар эди.

Ўлка маданий жиҳатдан жуда қолоқ эди, регионда бир қанча халқларнинг алифбеси ҳам йўқ эди;

Гражданлар уруши шароитида Ўрта Осиё Марказий Россиядан узоқ вақтгача ажралиб қолган эди (1918—1920 йиллар);

Босмачиликка қарши кураш 30-йилларнинг бошларига қадар чўзилиб кетди.

Ўтмишда қолоқ бўлган халқларнинг капитализмни четлаб, социализмга ўтиши каби муҳим масалани ҳал этиш йўлидаги асосий йўналиш, аввало, миллий-давлат тузилиши тўғрисидаги масалани ҳал этишга ва сўнгра шу асосда экономикани қуришга ва социал-маданий соҳаларда ўзгартишлар қилишга интилишдан иборат эди. Бир-бири билан боғлиқ бўлган мана шу уч вазифа собиқ Россия империясининг қолоқ районларида жуда қийинчилик билан ҳал этилди. Эндиликда биз босиб ўтилган йўлни қанчалик кўриб чиқмайлик, уни қанчалик танқид қилмайлик, ўтмишда қолоқ бўлган халқларни ривожлантиришнинг социалистик йўли уларни тараққиётнинг сифат жиҳатдан янги босқичига олиб келганлиги ҳамда узлуксиз сиёсий, иқтисодий ва маънавий камолотга эришиш учун ҳамма шарт-шароитларни яратиб берганлиги мутлақо равшан.

Илгари мисли кўрилмаган янгилик шундан иборат бўлдики, Россия империясининг собиқ чекка ўлкаларида яшовчи барча миллатлар ва миллий гуруҳлар босқичма-босқич яхлит кўп миллатли давлат иттифоқига бирлашдилар. Иттифоқ ва миллий давлатчилик ўзгаришсиз қолмади. Улар мамлакат ижтимоий-иқтисодий турмушининг янги шароитларига татбиқан ривожланиб, миллатлар ва миллий гуруҳлар, умуман эса миллий муносабатлар тараққиётидаги янги белгилар ва омилларни акс эттирди. «Россия халқлари ҳуқуқларининг Декларацияси» асосида социалистик принциплар негизида ўз давлатини барпо этган миллатлар ва миллий гуруҳлар «уйма-уй» тарқалиб кетишни истамай, балки тобора жипслашиб, бирлашишга интилдилар. Иттифоқдош республикалар ташкил топгач, ихтиёрий асосда СССРга кирганликлари ленинча миллий сиёсат тантанасининг далили бўлди. Бу — шак-шубҳасиз фактдир. Аммо шу фактнинг ўзи ҳали капиталистик босқични четлаб, феодализмдан социализмга ўтган регионлардаги миллий муносабатларнинг ривожланиш хусусиятларини очиб бермайди ва миллий-давлат қурилиши давомида йўл қўйилган хатоларни изоҳлай олмайди. Бу хатолар эса ҳозирги кунгача ҳам сезилиб турибди.

В. И. Лениннинг қолоқ халқлар капитализмдан ташқарида ҳам прогрессив йўлдан ривожланиши мумкин, деган нуқтаи назари ҳаммага маълум. Бироқ, миллий-давлат бўлиб ажралиш йўлидаги шитобли ҳаракат даврида Владимир Ильич оғир бетоб бўлган йилларда ва кейинчалик, унинг вафотидан сўнг Сталин ҳамда унинг атрофидаги кишилар В. И. Лениннинг кўпмиллатли социалистик давлатни қуришда миллий ўзига хосликни доимо эътиборга олиш зарурлиги ва бу вазифани энг ривожланган районлар тажрибасигагина таяниб, асло ҳал қилмаслик тўғрисидаги бошқа бир жуда муҳим қоидасини ҳам архивга топшириб юборишга очиқдан-очиқ уриндилар. «Кўпгина ўзига хос ҳодисаларни бошдан кечиришга тўғри келади, — деб ёзган эди В. И. Ленин. — Биз, ҳеч қачон ўзимизни бир хил андоза билан боғлаб қўймаймиз, бизнинг тажрибамизни, Марказий Россия тажрибасини тамомила ҳамма чекка ўлкаларга кўчириш мумкин, деб шартта кесиб ҳал қилиб қўймаймиз»*. Аммо, амалда баъзи ҳолларда В. И. Лениннинг шу маслаҳатини эътиборга олмадилар, Ўрта Осиёдаги миллий-давлат бўлиниши тажрибаси шундан яққол далолат беради.

Ҳар бир, ҳатто энг кичик халқнинг ҳам давлат ҳокимияти барча белгиларига эга бўлган ўз миллий давлатини барпо этиш учун бизга ким ва нималар халақит берди? Одат бўлиб қолган сийқа фикрлар ва мазкур халқларнинг хоҳиш-иродаси билан ҳисоблашишни истамасликкина халақит берди. Бундан эллик-олтмиш йил муқаддам биз автономияларни тузганимиздан кейин, уларнинг кўплари ўсиб, эндиликда СССР составидаги иттифоқдош давлатларга бемалол айлана олиши ҳақида нега ўйлаб кўрмадик? Уларни иттифоқдош давлатларга айлантириш миллатларнинг ва миллий гуруҳларнинг миллий ўзлигини англашини ўстиришга, уларнинг сиёсий активлиги ва меҳнат ғайратини оширишга, кўп миллатли социалистик Ватан учун фахрланиш туйғуси руҳида тарбиялашга кўмаклашади. Иттифоқдош республикаларнинг СССР ҳукумати ҳузурида ҳозир мавжуд бўлган доимий ваколатхонаси каби автоном республикалар ҳукуматларининг иттифоқдош республикалар ҳукуматлари ҳузуридаги доимий ваколатхоналарни таъсис этиш ҳам шунга кўмаклашади.

Гап СССРдаги мавжуд ички чегараларнинг ўзидан йўқ бўлиши ҳақида бормаяпти. Бунга ҳеч қандай эҳтиёж йўқ. Мамлакат ичкарисидаги чегаралар фақат рамзий тусдадир. Гап бошқа нарса ҳақида, миллий районларни уларда миллатлар ва миллий гуруҳларнинг жойлашишига мувофиқлаштириш тўғрисида бормоқда.

Хатоларга ва ҳаддан ошириб юборишларга йўл қўйилганига қарамай аҳолиси тараққиётнинг капиталистик босқичини четлаб социализм асосларини қура бошлаган районлардаги меҳнаткашларнинг куч-ғайратларини, уларнинг мамлакатни индустрлаштириш ва коллективлаштиришга қўшган бебаҳо ҳиссаларини ҳисобдан чиқариб бўлмайди. 1926 йилнинг бошларида регионда саноат аста-секин жонлана бошлади, бу эса индустрлаш вазифаларини ҳал этишга киришиш имконини берди. Худди мана шунинг ўзи ҳам Ўрта Осиё халқлари фидокорона меҳнатининг натижаси эди. Қишлоқ меҳнаткашлари ер-сув ислоҳотининг бир неча босқичи орқали ўтиб, коллективлаштириш даврига қадам қўйдилар.

КПСС XXVII съездида тегишли хулосалар чиқариб олинди ҳамда 1986—1990 йиллар ва 2000 йилгача бўлган даврда СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг тиғиз, лекин илмий жиҳатдан асосланган Асосий йўналишлари қабул қилинди, шу Асосий йўналишларга мувофиқ Совет Шарқида экономикани ривожлантириш юзасидан жуда катта иш қилишга тўғри келади. Истиқбол режалари барча республикаларнинг куч-ғайратлари туфайли ҳар бир республиканинг имкониятлари реалликка айланганлигини, ниҳоят бизнинг кучимиз ҳамиша бирликда эканлигини ва шундай бўлиб қолиши кераклигини кўрсатиб турибди.

Илгари қолоқ ҳисобланган халқларнинг капитализмни четлаб, социализмга ўтиш тарихий тажрибаси:

халқларнинг нокапиталистик тараққиёт йўли, мавжуд ўзига хос шароитлар ва қийинчиликларга қарамай, Улуғ Октябрь ғалабасидан (Бухоро ва Хива халқлари учун эса 1920 йилдан) бошланганини тасдиқлайди. Бу халқлар социализм йўлидаги ҳаракатларида Советлар мамлакатидаги барча халқлар каби тикланиш давридан ўтишлари лозим эди;

социализм қуриш йўллари тўғрисидаги Ленин таълимотининг барҳаётлигини тасдиқлади.

Осиё, Африка, Лотин Америкасидаги ривожланаётган мамлакатларнинг халқлари капитализмни четлаб, социализм асосларига ўтишлари мумкинлигини тасдиқлади. Шундай қилиб, СССРда социалистик қурилиш ва Россиядаги илгари қолоқ бўлган халқларнинг капитализмни четлаб, социализмга ўтиш тажрибаси катта халқаро аҳамиятга эгадир;

илгари қолоқ бўлган халқларнинг капиталистик тараққиёт босқичини четлаб, социализмга ўтиши нодир тажрибаси социалистик тузумнинг капиталистик тузумга нисбатан улкан афзалликларидан далолат беради, бир вақтлар қолоқ бўлган халқларнинг ҳам, шунингдек, бутун совет жамиятининг ҳам эришган муваффақиятларини камситишга уринаётган тарихни сохталаштирувчи буржуа уйдирмаларини рад этмоқда.

Шу билан бирга илгари қолоқ бўлган халқларнинг феодализмдан социализмга ўтиш тажрибаси ана шу янги йўлда хатолар ва нуқсонлар ҳамда бузилишларга йўл қўйганимизни кўрсатиб турибди. Сталин шахсига сиғиниш СССРда социалистик қурилиш билан боғлиқ бўлган ҳамма нарсага катта зарар етказди. Бу эса миллий муносабатларга таъсир қилмай қолмади. Ўзбошимчалик билан қарорлар қабул қилиш даври ва чуқур турғунлик йиллари бу муносабатларда салбий роль ўйнади.

Жамият ўтмишнинг ҳалокатли уюмларидан холис бўлаётган ҳозирги пайтда, бир қанча сабабларга кўра, жумладан, юқорида келтирилган сабабларга кўра мамлакатнинг айрим регионларида миллий мносабатлар кескинлашган шароитда бутун жамият олдида ана шу муносабатларни такомиллаштириш билан боғлиқ долзарб вазифа турибди.

Капиталистик босқични четлаб, феодализмдан социализмга ўтган регионларда миллий муносабатлар ривожланишининг баъзи ўзига хос хусусиятлари ана шулардан иборат. Тарихий тараққиётнинг объектив бориши ва субъектив тусдаги хатолар келтириб чиқарган жиҳатлар ана шулардан иборат. Бу тажриба ўз аҳамияти жиҳатидан қимматли ва ҳозирги ҳамда келгуси авлодлар учун муҳимдир.

*) В. И. Ленин. Тўла асарлар тўплами, 41-том, 272-бет.

*) В. И. Ленин. Тўла асарлар тўплами, 38-том, 170-бет.

Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий таваллудининг 100 йиллиги олдидан

•

ПРЕМЬЕРАЛАР ДАВОМ ЭТАДИ

✦ Май ойининг иккинчи ўн кунлигидан бошлаб, республикамизда, сўнгра Москвада Ҳамза таваллудининг 100 йиллиги нишонланади. Демак, бу қутлуғ санага саноқли кунлар қоляпти. Хўш, юбилейнинг асосий мезбонлари — Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги, унга қарашли ижодий ташкилотлар ва бадиий коллективлар бу адабиёт ва санъат байрамига қандай тайёргарликлар билан келишмоқда? Конкрет қандай юбилейолди ишлари амалга оширилди? Қандай маданий тадбирлар устида иш кетяпти? Мухбиримизнинг ана шундай саволларига жавобан республика маданият министри У. Р. УМАРБЕКОВ қуйидагиларни гапириб берди:

— Партия ва ҳукуматимизнинг Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий таваллудининг 100 йиллигини нишонлаш тўғрисида қарори чиқиши билан министрлигимиз, ижодий ташкилотлар ва бадиий коллективлар бу хайрли ва масъулиятли ишга ўзларини сафарбар этганлар.

Комил Ёрматов номидаги «Ўзбекфильм» киностудиясида «Майсаранинг иши» бадиий фильми экранлаштирилди. Таниқли кинорежиссёр Мэлс Абзалов раҳбарлигида суратга олинган бу янги картина Ҳамзанинг машҳур комедияси асосида яратилди. Ҳеч иккиланмасдан айтишимиз мумкинки, кинематографчиларимиз халққа азалдан маълум ва маъқул пьесани экранда муносиб равишда кўрсата билганлар.

Композитор Сулаймон Юдаковнинг «Майсаранинг иши» операси анча йил бурун Алишер Навоий номидаги Катта театримизда саҳналаштирилган эди. Спектакль актёр ва актрисаларни тарбиялашга муносиб ҳисса қўшди. Театр коллективи ана шу севимли асарини юбилей арафасида янги таҳрирда саҳнага қўйди. Ҳозир опера катта қизиқиш билан томоша қилиняпти.

Ҳамза номидаги Академик драма театримиз эса, шоир ва драматург Туроб Тўланинг «Ҳамзанома» (номи ҳозирча шартли) пьесасини саҳналаштиряпти. Ишончимиз комилки, тажрибали коллективнинг юбилей кунларида томошабинларга кўрсатадиган бу янги спектакли Ҳамзаномага ёрқин саҳифа бўлиб қўшилади.

Санъат мухлислари композитор Сайфи Жалилнинг «Заҳарли ҳаёт» музикали драмасини яхши биладилар. Муқимий театрида бир вақтлар намойиш этилган бу спектакль ҳам янги таҳрирда тайёрланяпти. Пьеса ўтган йили Қўқон халқ театрида саҳналаштирилди. Июль ойида Кўкчатов шаҳрида ўтказилган Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон халқ театрлари фестивалида бу асар биринчи мукофот билан тақдирланди.

«Ёш гвардия» драма театрининг «Майсаранинг иши» спектаклини бугунги кунда бутун мамлакатимизда яхши билишади. Негаки, комедия Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон театрлари фестивалида энг яхши асар деб топилгач, Москвада, Халқлар дўстлиги театрида намойиш қилинди. Спектакль яна бир шарафли миссияни бажариш арафасида турибди: Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон театрларининг Фрунзе шаҳрида очиладиган иккинчи фестивалини бошлаб бериши керак.

Область театрлари, халқ театрлари ва ансамбллари ҳам юбилейга қизғин тайёргарлик кўришмоқда. Масалан, Самарқанд опера ва балет театри композитор Нурилла Зокиров музика басталаган «Бой ила хизматчи» драмасини «Уйғониш» номида қайтадан саҳнага тайёрлаяпти. Апрель ойида Ҳамза асарлари асосида яратилган спектакллар фестивалини ўтказамиз.

Республика филармонияси ва М. Турғунбоева номидаги «Баҳор» давлат рақс ансамбли репертуари Ҳамза асарлари асосида яратилган янги қўшиқлар ҳисобига бойиди. Айни вақтда йирик бу бадиий коллективлар программаларидан инқилоб куйчисига бағишланган куй, қўшиқ ва рақслар ҳам ўрин оляпти. Юбилей кунларида Тошкентда ва Москвада кўрсатиладиган иккита катта концерт программасининг юки кўпроқ филармония ва «Баҳор» зиммасига тушади.

Шу боисдан ижодкорларимиз масъулият билан тараддуд кўрмоқдалар.

Ҳамза номидаги санъатшунослик илмий-текшириш институти, Мухтор Ашрафий номидаги консерватория, Островский номидаги театр ва рассомлик санъати институтларида «Ҳамза ва Октябрь» мавзуида конференциялар ўтказилди. Санъат олий ўқув юртларимизда Ҳамза номида учта стипендия жорий қилинди.

Юбилейга тайёргарликнинг биринчи кунларидаёқ республикамизнинг таниқли рассомларига Ҳамза ва унинг ижодига бағишланган портретлар, картиналар буюртма қилган эдик. Ҳозир уларнинг аксарияти тайёр. Ана шу рассомлик ишлари асосида юбилей кунларида катта кўргазма намойиш этилади.

Маданий-оқартув муассасалари, кутубхоналар ҳам белгиланган тадбирларни изчил амалга ошириб келмоқдалар. Мисол учун А. Навоий номидаги республика кутубхонаси турли семинарлар ва «Ҳамза — ўзбек совет адабиётининг асосчиси» мавзуида конференция ўтказди. Кутубхона «Зулматдан-ёруғликка», «Озод қизлар қўшиғи» номли ҳар хил методик қўлланмалар чиқармоқда. Кутубхоналарда Ҳамзани кўрган, у билан суҳбатлашган кишилар, шунингдек, шоирлар, адиблар, ҳамзашунос олимлар билан мунтазам учрашувлар, адабий-бадиий кечалар уюштирилмоқда.

Газетада юбилей объектлари қурилишлари кечиктирилаётганлиги тўғри танқид қилинди. Асосан тўртта жойда қурилиш ишлари олиб боriляпти. Улар битмасдан туриб ишга кириша олмаймиз. Маданият ходимларимиз қурувчилар тайёрлаб берадиган биноларни қабул қилиниши биланоқ уларни жиҳозлашга тайёр турибдилар. Ҳозир Фарғонада юбилей қурилишларини кучайтириш мақсадида махсус штаб ташкил этилган. Юбилей кунларида ўрнатиладиган Ҳамза ҳайкали (янгиси)ни Р. Ёрматов, А. Соколов, Л. Рябцевлар ишлаб қўйишди.

Маданият ходимларимиз, адабиёт ва санъат намояндалари Ҳамза юбилейи республикамиз ижтимоий-сиёсий ҳаётида муҳим воқеа, айни вақтда ўзига хос синов эканлигини яхши тушунадилар. Шу боисдан улар бу қутлуғ санани ҳар томонлама юксак савияда нишонлашга интилмоқдалар.

● ЯНГИ КОРХОНАНИНГ ДАСТЛАБКИ МАҲСУЛОТИ

Қашқадарё область Ульянов районида фойдаланишга топширилган пахта тозалаш заводи бир йилда 32 тонна пахта толаси ишлаб чиқариш қувватига эга.

Корхона ўз маҳсулотини мамлакатимиз, шунингдек, Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларнинг тўқимачиларига юборади. Суратда: техника назорати бўлимининг бошлиғи Дилорам Аслонова.

Ш. ШАРОПОВ фотоси (ЎзТАГ).

ҚАЙТА ҚУРИШ МАФКУРАСИ ВА ТАЖРИБАСИ

Низомий номли Халқлар дўстлиги орденли давлат педагогика институти ўқитувчи-профессорларининг илмий-методик конференцияси бўлиб ўтди. У КПСС XXVII съезди ва Бутуниттифоқ халқ таълими ходимлари съездининг қарорлари асосида халқ маорифини янги сифат даражасига кўтариш проблемаларига бағишланди.

Конференциянинг ялпи мажлисида институт ректори профессор К. Ю. Юсупов «Халқ таълими ходимларининг Бутуниттифоқ съезди ва институт коллективининг ўқув-тарбия ишларини яхшилаш вазифалари тўғрисида», доцент Т. А. Стунова «Педагогика ҳамкорлиги — халқ таълимини қайта қуришда асосий фактордир» деган мавзуда доклад қилдилар.

Секция мажлисларида халқ маорифини амалий равишда қайта қуришнинг ижобий йўллари, умумий таълим ва ҳунар мактабини ислоҳ қилишнинг йўл-йўриқларига катта эътибор берилди.

Якунловчи ялпи мажлисда секцияларнинг раҳбарлари иш якунлари тўғрисида ахборот бердилар.

Конференция иши чоғида демократиялаш, ошкоралик, иқтисодий, ижтимоий турмушни қайта қуриш шароитида миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришга қаратилган кўпгина қимматли таклифлар тушгани таъкидланди. Бу таклифларнинг барчаси умумлаштирилиб, КПСС Марказий Комитетига юборилади.

А. РАҲИМОВ.

МЕНИНГ ФИКРИМЧА...

ОТ-АРАВА МУАММОСИ

Чўпон таёғини ушлаганимга қирқ йил бўлди. Бу касбнинг оғир-енгилию, иссиқ-совуғини жуда яхши биламан. Шу муносабат билан ишимизда қўл келадиган бир муаммо тўғрисида тўхталиб ўтмоқчиман.

Маълумки, от азалдан чўпонларнинг энг яқин ёрдамчиси. Аҳолидаги «ортиқча» отлар мажбуран гўштга топшириб юборилган кезларда чўпонларнинг нақадар қийналганлиги эсимиздан ҳали чиққани йўқ. Ўша даврнинг таъсири бўлса керак, қишлоқ жойларида аравалар бутунлай йўқ бўлиб кетди. Бизнинг отаримиздаги сўнгги араванинг бузилганига ҳам ўн беш-йигирма йилча бўлиб қолди. Ўшанда от-аравасиз бир-икки йилга зўрға чидадик. Кейин ўзимиз арава ясаб олдик. Шу-шу ундан ҳалигача фойдаланиб келамиз.

Бундан 4—5 йил олдин кузда даладаги ўт-ўланлардан хашак жамғарилди. Ташиб келтириш учун техника ҳадеганда келавермади. Ёрдамчи чўпон — укам Худойберди икковимиз ўзимизнинг хашакни аравада таший бошладик. Оддий эшак аравага 50—60 боғдан зичланган хашак ортиш мумкин экан. Қисқа вақтда деярли бутун қишга етадиган хашакни ташиб олибмиз.

Кейинги йилларда кўпчилик чўпон оилалари пудрат усулида ишлаб ўзлари хашак жамғармоқдалар. Бу яхши. Тўпланган хашакни арзимаган 1—2 километр келадиган йўлда ташиш эса катта муаммо. Бунинг устига йўлларимиз ўйдим-чуқур. Кўпинча совхоз транспортини кунлаб, ҳатто ҳафталаб кутишга тўғри келади. Вақт ўтиб, хашакнинг сифати бузилади.

Бу йилги қиш чорвадорлар учун ташвишли бўлди. Январнинг бошларида ёққан қалин қордан кейин молларни бир ойдан ошиқ вақт мобайнида яйловга чиқариб бўлмади. Уларга қўлда емиш берилди. Бу ҳам чўпонга катта ташвиш. Ҳар куни ҳар бир боғи 15—20 килограмм келадиган хашакдан 70—80 тасини қўраларга ташиш керак. Ана шу ишларни пешма-пеш бажаришда от-арава катта ёрдам бериши мумкин. Бундан ташқари қўралар ҳар куни тозаланиши ҳам лозим.

Ҳозир хўжаликлар, бўлимлар раҳбарлари, мутахассислари машиналарда юришга одатланишган. Юк машиналари уларнинг хизматида. Раис ва директорларгагина енгил машина ажратилган. Куни билан машинадан тушмаган киши яйловнинг ҳолати, экинлар парваришининг қай даражадалигини қаёқдан билсин? Бир пайтлардагидек улар от билан дала оралаб, яйлов кезишса кўп нарсаларнинг гувоҳи бўлишарди.

Энди масаланинг иқтисодий томонини олиб кўрайлик. Бир отга бир йилда кўпи билан 1—1,5 тонна ем сарф бўлади. Бу ўрта ҳисобда 250—300 сўм бўлсин. Йилнинг уч фаслида отлар ўз ризқини даладан ейди. Борингки, бир-икки тонна хашак еганида ҳам 30—40 сўмдан ошмайди. Демак, жами харажат 350—400 сўм атрофида бўлади. Бўлим бошлиғи ёки совхоз агрономи минган автомобилга бир ойда шунча маблағ сарф қилинадику?!

Ҳозир ҳамма хўжаликларда пудрат усулига ўтилмоқда. Пудратчи ижарачиларнинг мустақил ҳаракат қилишлари учун транспорт жуда зарур. Кичик коллективларнинг трактор, тележка сотиб олишларига кучи етмайди. Бунга эришганлари ҳам эҳтиёт қисмлар, ёнилғи-мойлаш материалларидан қийналишади.

Хуллас, қишлоқ хўжалигида отнинг хизматидан фойдаланишни кўпайтириш, арава ясашни йўлга қўйиш керак. Ҳозирча бунинг иложи бор. Қишлоқ жойларида бир пайтлар арава ясаган усталар ҳунаридан фойдаланиб қолиш, ёшларни бу ишга ўргатиш зарур.

Биргина бизнинг қишлоқда 18 отар бор. Ёрдамчи хўжаликлар, ўрмон хўжалиги, қўриқхоналар бунга кирмайди. Область, республика бўйича ҳисобланса, бу ишнинг нақадар катталигини тасаввур этиш қийинмас. Менимча шахсий хўжаликлар ҳам ўз араваларига эга бўлса, айни муддао бўларди.

Р. ИСАЕВ,
Фориш районидаги «Фориш» совхозининг бош чўпони, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган чорвадор.

• ДОЛЗАРБ МАСАЛА •

✦ Сўнгги йилларда республикамизда мева, узум ва сабзавот етиштириш салмоғи аҳоли эҳтиёжларини таъминлай олмаётгани тўғрисида кўп гапирилмоқда. Дарҳақиқат, тупроқ, иқлим шароитимиз мевазор боғлар, токзорларни кенгайтириш, уларнинг ҳосилдорлигини ошириш учун жуда қулайлигига қарамай, мева ва узумнинг нархи бозорларда (ҳатто айни пишиқчилик ойларида ҳам) қимматлигича қолмоқда. Дўконларда эса исталган пайтда сара маҳсулотни топиш амри маҳол. Буларнинг ҳаммаси халқимизнинг ўринли эътирозларига сабаб бўлмоқда.

Хўш, бу танқисликнинг сабаби нимада? Нега эл дастурхони тўкин бўлиш ўрнига тобора ночорлашиб боряпти? Тармоқда аҳволни ўнглаш, мева, узумга бўлган эҳтиёжни қондириш имкониятлари борми?

ЯХШИДАН БОҒ ҚОЛАДИ

Маҳмуд МИРЗАЕВ.

ТАНҚИСЛИК ҚАЙДАН КЕЛЯПТИ?

— Ўлкамизнинг мўътадил ҳавосию сахий қуёшидан нур эмган она еримиз саховати беқиёс. Таъбир жоиз бўлса, тупроғига таёқ қадасангиз ҳам яшнаб кетади. Шу боиски, халқимизнинг ҳам азал-азалдан ўзи яшаган жойини яшнатиш, боғу-бўстонга айлантириб, эл-юртга ризқ-рўз улашишдек эзгу удумлари бор. Бу эзгу удум авлодлардан авлодларга ўтиши керак, Маҳмуджон. Яхшидан боғ қолади, боғ яратган яшаради, — дерди ҳар гал қулоғимга машҳур боғбон, марҳум устозим Ризамат ота Мусамуҳамедов.

Лекин кейинги йилларда янги-янги шаҳарларнинг бунёд этилиши, саноатнинг ривожланиши натижасида анчагина боғ-роғлар бузилиб кетди. Бунинг устига турғунлик даври раҳбарларининг бир ёқлама фаолияти, уларнинг ҳамма нарсадан пахтани устун қўйишга бўлган интилишлари тармоқ ривожини сусайтирди. Бугунга келиб, йўл қўйилган ана шу камчилик ва хатолар ўзининг бутун бўй-бастини кўрсатиб турибди. Эндиликда улар боғдорчиликда фан-техника янгиликларини қўлланиш, миришкорлар тажрибасидан фойдаланиш ва халққа мўл-кўл неъматлар етказиб беришга ҳадеганда имкон бермаётир.

Ҳолбуки, бугунги кунда барча турдаги озиқ-овқат маҳсулотлари қатори мева ва узум етиштиришни кўпайтириш ҳам долзарб масала бўлиб турибди. Айниқса XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси, КПСС Марказий Комитетининг июль Пленуми материалларида меҳнаткашлар турмуш даражасини оширишга ва мамлакат Озиқ-овқат программасининг муваффақиятли бажарилишини таъминлашга алоҳида эътибор берилди. Зеро, яқинда КПСС Марказий Комитетида агросаноат комплексини бошқаришни такомиллаштиришга бағишлаб ўтказилган кенгашда партия Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми Раиси ўртоқ М. С. Горбачев жуда тўғри таъкидлаганидек, «биз аграр сиёсат ҳақида, аграр комплекс тўғрисида сўзлаганимизда гап аввало, ҳар қандай давлат олдида турган энг муҳим муаммолардан бири — озиқ-овқат масаласи тўғрисида боради. Бу — биз қайта қуриш шароитида янгича ёндашувлар асосида ҳал этишимиз, тўла-тўкис, кўнгилдагидек ҳал қилишимиз керак бўлган масаладир. Озиқ-овқат масаласини ҳал этиш чўзилиб кетганини ҳаммамиз кўриб турибмиз. Бироқ муаммони ҳал этиш учун бизда ҳам иқтисодий, ҳам социал, ҳам табиий шароитлар борлигига ишончимиз комил».

Халқимизни озиқ-овқат маҳсулотлари, хусусан мева, узум билан йил бўйи узлуксиз таъминлаш масаласига худди шу нуқтаи назардан қарайдиган бўлсак, ҳали ишга солинмаган ички имкониятлар жуда кўплигини кўриш мумкин. Шунга қарамай, мавжуд резервлардан ҳали тўла фойдаланиляпти, деб бўлмайди.

Қаровсизлик оқибатида боғ ва токзорлардан олинаётган ҳосил тобора камайиб кетяпти. Ялпи маҳсулот ҳажми меҳнаткашларни қаноатлантирмаётир. «Боғни боқсанг боғ бўлади, боқмай қўйсанг доғ» дегани шу эмасми?

Фактларга мурожаат этайлик: 1980 йилда бир гектар майдондаги боғдан 49,5 центнер мева олинган эди. Бу кўрсаткич 1986 йилга келиб 48,2, 1988 йилда эса 45,3 центнерга тушиб қолди. Оқибатда ўтган йили пландаги 811,3 минг тонна ўрнига 616,8 минг тонна мева, 783,5 минг тонна ўрнига 640,4 минг тонна узум тайёрланди, холос.

Нега шундай бўляпти? Кузатишлар кўрсатишича, бунинг асосий сабаби — мавжуд боғлар ҳажмининг аҳоли сонига мувофиқ равишда ўсиши ўрнига камайиб бораётганлиги ва эътиборсизлик натижасида ҳосилдорликнинг пасайишидадир. Ўтган йили ҳам 1985 йилга нисбатан боғлар 4,3 минг, токзорлар 4,4 минг гектар қисқариб кетгани фикримизнинг исботидир.

Боғ-роғлар яратишни одамлар илгаридан ўзлари учун фахрли, шарафли иш, деб ҳисоблашган. Оилада туғилган фарзандлар, халқ қаҳрамонлари, меҳнати билан элда обрў-эътибор топганлар шарафига ниҳол экиш энг яхши анъана ҳисобланган. Боғларни парваришлаш ҳалол, меҳнаткаш кишиларга ишониб топширилган. Улар мева кўчатларини вояга етказиб, элга насиба улашишни савоб билишган ва шунга интилишган. Бироқ кейинги пайтда мана шу яхши урф-одатлар унутилаётгани кўпчиликда ташвиш уйғотмоқда.

Айрим колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари боғбонликка дуч келган одамларни тайинлашяпти. Уларнинг малакаси йўқлиги, топширилган иш учун масъулият талаб қилинмаслиги оқибатида тонналаб ҳосил бериб турган боғлардан тобора файз-барака кўтарилмоқда. Оғир бўлса-да айтайин, айрим хўжаликларнинг раҳбарлари «боғда битган гилосим, отадан қолган меросим» қабилида иш тутмоқдалар. 1975 йилда колхоз ва давлат хўжаликларида боғлар ҳажми 96,3 минг гектарга етказилиб, улар 1985 йилда тўла ҳосилга кириши мўлжалланган эди. Афсуски, шу муддатдан икки йил ўтгач, яъни 1987 йилда ҳам ҳосилдор боғлар кўзланганидан 25 минг гектар камайиб кетди. Фикримча, бу — мутасадди ўртоқларнинг хўжасизлиги, масъулиятсизлигидан бошқа нарса эмас.

Айрим доираларда мевачилик ва узумчиликни ривожлантириш учун қўшимча суғориладиган ер ажратиш лозим, деган фикрлар айтиляпти. Мен мутахассис сифатида бу фикрга унчалик қўшилмайман. Сабаби, ҳали биз мавжуд боғларимиздан ҳам кўнгилдагидек ҳосил олаётганимиз йўқ. Боз устига, тоғ олди ва тоғли зоналарда бошқа экинлар экишга яроқсиз шундай ерлар борки, биз уларда бемалол боғ ва токзорлар яратишимиз мумкин. Бу билан биринчидан, ўлкамизни кўкаламзорлаштириб, яшил масканларни кенгайтиришга эришсак, иккинчидан қанчадан-қанча мевазорларга эга бўламиз.

Ваҳолонки, ҳозир фақат тоғ олди ва тоғли зоналарда камида 150 минг гектар унумдор ерлар бўш ётибди. Агар уларни ўзлаштириб, кўчат эксак борми, яқин келажакда қўшимча — 1 миллион тоннага яқин турли хил мева, узум ҳосили олишимиз мумкин. Бундан ташқари экологик вазият ҳам соғломлаша боради. Бу зоналар узумнинг қимматли кишмиш (майиз) нави, данакли мевалар, субтропик экинлар ва ёнғоқ ўстириш учун жуда қулай.

Илмий ишлаб чиқариш бирлашмамиз олимлари томонидан қия ерларда боғ ва токзорлар барпо этиш ва уларни парваришлаш технологияси ишлаб чиқилган. Бундай ерларда ўстириш ва юқори ҳосил олиш мумкин бўлган истиқболли навлар аниқланган. Уларни экишга тавсия қилишда, аввало, жойнинг тупроғи таркиби, денгиз сатҳидан баландлиги, қай даражада қиялиги, ернинг нам сақлаш хусусиятлари эътиборга олинган.

Машҳур соҳибкор, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Ризамат ота Мусамуҳамедовнинг шогирди, издоши, таниқли боғбон-олим Маҳмуд Мирзаев 1921 йили Тошкент шаҳрида туғилди. 1943 йилда Тошкент қишлоқ хўжалик институтини тугатгач, Оржоникидзе районидаги «Қибрай» совхозида бош агроном, сўнгра директор бўлиб ишлади. 1948 йилдан буён Р. Р. Шредер номли мевачилик ва узумчилик илмий ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори.

Маҳмуд Мирзаев Ўзбекистонда боғдорчилик ва узумчиликни ривожлантиришга катта ҳисса қўшиб келмоқда. У боғ яратиб, ўлкамизни тўкинлик, маъмурчилик масканига айлантириш муаммоларига оид юздан ортиқ илмий асар ва мақолаларнинг муаллифидир. Республикада мева ва узум етиштиришни кўпайтиришдаги фаол ишлари учун унга 1972 йилда Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвони берилди. М. Мирзаев ВАСХНИЛ академиги, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган агроном, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби унвонлари соҳиби.

ЭГАСИЗ КЎЧАТ БЎЛМАСИН

Юқорида айтиб ўтганимдек, мавжуд боғ ва токзорлар ҳолатини яхшилаш, деҳқончилик маданиятини кўтариш бизга қўшимча минг-минглаб тонна мева, узум етиштириш имконини беради. Зотан, ҳар гектар ердан тўғри фойдаланиш, унинг унумдорлигини ошириш — ҳосилдорликни кўтаришнинг бош йўналиши ҳисобланади. Боғ ва токзорлар хатосини тўлдириш, кўчатлар сонининг бут бўлишини таъминлаш бу борадаги ишларнинг энг муҳимидир.

Аниқланишича, **ҳозир республикамиздаги мавжуд боғ ва токзорлардаги хато жойлар 30 минг гектардан зиёд майдонни ташкил этаркан. Оқибатда йилига қарийб 150-200 минг тонна мева, узум кам тайёрланмоқда. Қорақалпоғистон АССР, Қашқадарё, Бухоро, Сирдарё, Самарқанд областларининг кўплаб колхоз ва совхозларида «хато»ли боғлар анчагина.**

Ўлкамизда баҳор нафаси сезилиб қолди. Ҳадемай барча қишлоқ меҳнаткашлари қатори боғбон ва соҳибкорларнинг ҳам ишлари юришиб кетади. Долзарб паллада шошиб қолмаслик учун ҳозирдан тайёргарлик кўриш лозим. Аввало хатоси бор боғ-роғлар, токзорлар аниқланмоғи, янгидан кўчат экиладиган жойлар белгиланмоғи, энг асосийси етарли миқдорда ниҳол бўлишига эришилмоғи керак.

Шу ўринда муҳим бир нарсани эслатиб ўтиш жоиз. Маълумки, мева кўчатларини тайёрлаш қийин ва мураккаб жараён. Экишга тайёр ниҳолни етиштириш учун 4-5 йил даркор. Бирлашмамиз коллективи ҳамма хўжаликларни зарур миқдорда керакли турдаги мева кўчатлари билан таъминлаш имконига эга бўлса-да, **кўпгина колхоз ва совхозлар ҳамда бошқа корхоналарнинг раҳбарлари олдиндан буюртма бериб қўйиш ўрнига фақат ниҳол экиладиган пайтдагина бизга мурожаат этишга одатланиб қолишган. Бу ҳол коллективимизда ишларимизни планли асосда ташкил этишга ҳалақит бермоқда.** Агар жойлардан — қайси нав кўчатдан қанча ва қачон кераклиги ҳақида олдиндан буюртма олсак эди, аввало биз буюртмачиларга истаганларича ниҳол тайёрлаб берган, қолаверса, хўжаликларнинг боғбон ва соҳибкорлари ҳам дуппи тор келганда дуч келган кўчатни экаверишмаган бўларди. Чунки тупроқ-иқлим шароитини ҳисобга олмай, тўғри келган навни экавериш — кейинчалик хўжалик экономикасига ҳам, истеъмолчиларга ҳам фақат зарар келтиради, холос.

Ҳар йили республикамизда ўтказиладиган кўчат экиш икки ойлигида 100 миллион, шу жумладан 20 миллиондан зиёд турли мева ва узум ниҳоллари ўтказилса-да, уларнинг ярмидан кўпи қаровсизлик оқибатида қуриб қолмоқда. Лекин бунинг учун ҳеч ким жавоб бераётгани йўқ. Ахир, уларни тайёрлаш ва экиш учун давлатимизнинг қанчадан-қанча маблағи, одамларнинг вақти, меҳнати сарф бўлмоқда-ку? Бундай ҳолга барҳам бериш керак.

Экилган кўчатлар парвариши устидан қатъий назорат ўрнатиб, ниҳолларнинг қуриб қолишига ва давлат мулкини кўкка совуришга йўл қўяётган хўжаликларнинг раҳбар ва мутахассисларидан жиддий талаб қиладиган пайт келди.

Партия боғбон ва соҳибкорлардан аҳолига йил бўйи узлуксиз кўримли, тотли мевалар етказиб беришни талаб қилмоқда. Шундай экан, **эндиликда ҳар бир ишни режали амалга ошириш, боғ ва токзорларда эртаки, ўртаки, айниқса, қишда яхши сақланадиган кечки навлар тўғри жойлаштирилишини таъминлаш мақсадга мувофиқ. Янги боғлар яратиш, эскиларини реконструкция қилишда бирлашмамизда ишлаб чиқилган ва республика Давлат агросаноат комитети тасдиқлаган ниҳолларни навларига қараб районлаштириш тавсияларига амал қилмоқ керак.**

Реконструкция пайтида боғлар ва токзорлардаги кўчатларнинг нав структурасини тўғри белгилаш — дастурхонимиз тўкинлигига бевосита тааллуқли. Ҳозирги даврда аҳолининг данакли меваларга талаби ортди. Шу сабабли бундай мевалар ҳажмини республикамизда 35—40 процент, айрим жойларда ундан ҳам кўпроқ бўлишини таъминлашга эътиборни қаратмоқ лозим. Ҳозир меҳнаткашлардан ўрик ва туршакнинг камайиб, бозорда нархи баландлашиб кетаётгани ҳақида хатлар келиб турибди. Бунинг сабаби — айрим кишилар ишнинг осонини кўзлаб: маҳсулотни териб олиш, ташиш, сақлаш ва савдо тармоқларига етказиб беришда ҳадеганда уринмайдиган, яъни ортиқча ташвиш туғдирмайдиган меваларни кўпроқ экишни афзал кўрадиган бўлиб қолганлигидадир.

Шунинг учун ҳам кўпинча мева-сабзавот дўконларида олмадан бошқа маҳсулотни учратмаймиз. Вазифа — боғ ва токзорларни барпо этиш ёки мавжудларини реконструкция қилишдан, аввало аҳоли талаб-эҳтиёжларини тўла ўрганишдан иборат.

Яқинда шаҳримиз кварталлари ва шаҳар ташқарисини айланиб чиқдим. Ишонасизми, қанча-қанча ер эгасини пойлаб, қаровсиз ётибди. Айрим бўш ётган йўл чеккалари, турли хил бинолар олдидаги майдончалар, ўйдим-чуқур ерларни кўриб ачиниб кетдим. Қани энди ана шу ерларга баҳорда мевали ниҳоллар экилса! Орадан 3—4 йил ўтибоқ, табиат мусаффо, мева-чева мўл бўларди. Лекин такрор айтиш керак, экилган кўчатлар илгаригидек яна қаровсиз қолса, ҳеч қандай наф бўлмайди. Шунинг учун бизда эгасиз нарса бўлмаслиги лозим.

ТОҚҚА ЧИҚМАСАНГ ДЎЛОНА ҚАЙДА...

Ҳозир тошли, қумлоқ ва адир ерларда ҳам пахта ўстирилаётганлиги туфайли ҳосилдорлик, хусусан, рентабеллик паст бўлаётгани ҳақида матбуотда кўп ёзиляпти. Фикримча, **бундай майдонларга ортиқча маблағ сарфлаб, ерлар умрини бекор ўтказмаслик учун боғлар барпо этишга аҳамият берсак, фойдадан холи бўлмасди. Чунки мевали кўчатлар яхши қаралса тошлоқ, қумлоқ, адир ва бошқа ноқулай ерларда ҳам ўсиши, ҳосил бериши шубҳасиз.**

Ғалаба районидаги «Огонёк» совхозида бўлган киши хўжаликда деҳқончилик маданиятини ошириш йўлида қилинган ишларни бир қарашдаёқ фаҳмлаши қийинмас. Дала ишлари фақат фан-техника янгиликлари, илғорлар тажрибаси асосида бажарилмоқда. Ҳар бир навнинг биологик хусусиятига қараб, вақтида ўғит, вақтида сув берилади. Шу сабабли ҳам совхоз миришкорлари об-ҳаво қандай келишидан қатъий назар муттасил мўл ва таннархи арзон маҳсулот етиштиришга муваффақ бўлишаётир. Ўтган йили бу ерда ҳар гектар ердан қарийб 116 центнердан мева, 108 центнердан узум ҳосили олинди.

Янгийўл районидаги Навоий номли совхоз боғбонлари эса ишни тўғри ташкил этишолмаётир. Ўтган йили хўжаликда гектар бошига 12 центнердан уруғли, 20 центнердан данакли мева олинди, холос. Оржоникидзе районидаги «Ўзбекистон» колхози ҳақида ҳам шундай дейиш мумкин. Хўжалик аъзолари ҳосилга кирган 243,7 гектар боғнинг ҳар гектаридан 22,2 центнердангина ҳосил олишгани фикримизнинг далили.

Бу мисолларни келтиришимдан мақсад — республикамиздаги жуда кўп колхоз ва совхозларда тармоқни интенсив ривожлантириш ҳисобига ҳосилдорликни оширишга эришиш мумкин бўлган имкониятлар бой берилмоқда. Хўш, тармоқни интенсивлаш ва унда самарадорликни таъминлаш учун нималарга эътибор бериш зарур?

Аввало, мевачилик ва узумчиликни ихтисослаштириш, концентрациялаш даркор. Ихтисослаштирилган хўжаликлардаги токзорлар ва боғларни мақсадга мувофиқ жойлаштириш, ишда янги техника ва прогрессив технологияни ҳамда илм-фан тавсияларини кенг қўллашга шароит яратади. Натижада мўл ва сифатли ҳосил етиштириш, уни хўжаликнинг ўзида саралаш, қайта ишлаш ва сақлаш имконига эга бўламиз. **Лекин кейинги пайтларда рентабеллик даражаси пасайиб кетган баъзи ихтисослашган хўжаликлар ҳуда-беҳуда бир-бирига қўшиб юборилди. Аслида уларнинг фаолияти чуқур ўрганилиши, резерв ва имкониятлари таҳлил этилиши ва амалий ёрдам берилиши лозим эди.**

Тан олиш керак, жойларда ихтисослаштириш принциплари бузилмоқда. Натижада соҳада ихтисослаштириш ва концентрациялаш даражаси паст бўлиб қоляпти. Махсус хўжаликларнинг кўпларида тармоққа хос бўлмаган бошқа хил экинлар ўстирилишига йўл қўйилаётир. Булар кўзланган миқдорда сара маҳсулот етиштиришга имкон бермаяпти. Шунинг учун ҳам мева ва узум тайёрлашни кўпайтиришга, тармоқ рентабеллигини оширишга, атрофдаги бошқа колхоз ва совхозларга ўрнак бўлишга даъват этилган ихтисослашган хўжаликлар айрим ҳолларда бошқа хўжаликлардан (баъзи кўрсаткичлар бўйича) орқада қолаётир.

Бизда узум етиштириш ҳажмини кескин ошириш имкони мавжуд бўлса-да, ундан кўнгилдагидек фойдаланилмаётир. Токларни симбағазларга кўтариш — ана шу резервларнинг биридир. Айниқса, хўраки навли узум навдаларининг баланд, кенг таралиб ўсишига эришиш — ҳосилдорликни кўтаришда муҳим омил. Афсуски, республикамиз хўжаликларида токларнинг 60 проценти ҳануз симбағазларга кўтарилмаган. Ҳозир боғбонлар олдида турган бош вазифалардан бири — ана шу муҳим ишни иложи борича тезроқ амалга оширишдан иборат. Бунинг учун темир-бетон устунлар ва хиёбон устунлари ишлаб чиқаришни ҳам кўпайтириш керак.

Боғ ва токзорларда ҳанўз кўп ишлар қўлда бажарилаётгани ташвиш туғдирмай қолмайди, албатта. Ҳозир тармоқдаги бир қатор жараёнларни механизация зиммасига юклаш имкониятига эгамиз. Такомиллашган махсус техника воситалари бор. Бироқ, шундай бўлсада, ҳозир боғ ва токзорлардаги ишларни механизациялаш даражаси хўжаликларда 20-30 процентдан ошмаяпти. Устига-устак, мавжуд техникаларни ишлатишда мутасадди кишиларнинг ҳаммаси ҳам ўз вазифаларини сидқидилдан бажаряпти, деб бўлмайди. Айни пайтда республика боғбон ва соҳибкорлари зарур машина ва механизмларнинг айрим турларига муҳтожлик сезяпти. Борлари эса керакли миқдорда ишлаб чиқарилмаётир. Менимча боғдорчилик техникасининг ана шу танқис турларини республикамизда ишлаб чиқаришни йўлга қўядиган вақт келди. Тармоқ самарадорлигини кўтаришни мақсад қилган эканмиз, бусиз пировард натижага эришиб бўлмаслигини унутмаслик керак.

Шу кунларда дўконларда бўлган киши пештахталарнинг камбағаллигидан куюнади. Бу ниманинг оқибати? Шунинг оқибатики, жойларда турли вақтларда, хусусан кеч кузда етиладиган олма, нок, беҳи, узум етиштиришга эътибор берилмаётганлиги, қолаверса, уларни саралаш, ташиш ва сақлаш ишларининг тўғри ташкил этилмаганлиги, замонавий омборхоналар етишмаслиги, кўпгина ҳолларда уларнинг қувватларидан оқилона фойдаланилмаётганлигидир.

Аҳолини йил бўйи сифатли ва турли хил мева маҳсулотлари билан таъминлашга хизмат қилувчи омборхоналар тармоғини кенгайтириш лозим. Бундай омборхоналар биринчи навбатда маҳсулот ишлаб чиқарилаётган жойларда: яъни мева, узум, сабзавот етиштиришга ихтисослашган совхозларда қурилмоғи мақсадга мувофиқ.

Республикамизда майиз, туршак, қовун қоқи каби қуруқ мевалар тайёрлашнинг ҳам аҳволи на аҳолини, на мутахассисларни қониқтираётир. Бу борада ҳукумат махсус қарор қабул қилганига қарамай, у бажарилмаяпти. Белгиланган планлар фақат олма қоқи ҳисобига адо этиляпти, холос. Хўжаликлар ҳам давлатга фақат қора майиз топширмоқдалар. Шиғани, офтоби, олтин сабза, гармиён сингари майизлар, кайса, баргак каби туршак турлари, шунингдек, шафтоли, олхўри, олча, тоғ олча қоқилари кам тайёрланмоқда. Эндиликда бундай ҳол билан келишиб бўлмайди. Чунки қуруқ мева тайёрлаш имкониятимиз кўп. Гап — ундан фойдаланишда, холос.

Ўзбекистон шароитида мева, узумни қуритишда қуёш нуридан кенг фойдаланиш, об-ҳаво ноқулай келган пайтлардагина сунъий қуритиш ускуналаридан фойдаланиш жоиз. Шунингдек, пленка остида қуритиш ҳам самарали. Бунда қуритилаётган маҳсулот кам ер майдони талаб қилади. Сифат ҳам ошади. Мева ва майиз тайёрлашнинг анъанавий халқ усулларидан кенг фойдаланиш, хусусан, сояки-хоналарни тиклаш ҳам эътиборталаб юмушлардандир.

Қуруқ мева ва майиз турларининг сифати пасайиб кетганлиги сабабларидан яна бири — ишлаб чиқарувчилар моддий манфаатдорлигининг пастлиги ҳамдир. Агар юқори сифатли қуруқ мевалар — айниқса, майиз ва туршакнинг юқорида қайд қилинган турлари учун давлат харид нархлари оширилса, уларнинг кўпайишига имкон яратган бўлардик.

Ҳозир жуда кўплаб колхоз ва совхозларнинг соҳибкорлари боғ ва токзорларда ҳосилга касаллик ва зараркунандалар катта зиён етказаётганидан нолишяпти. Чунки, жойларда касаллик ва зараркунандаларга қарши кураш яхши йўлга қўйилмаган. Кўп ҳолларда уларда химикатлар ўйламасдан ишлатилади. Қўлланиш муддатларига риоя этилмайди. Натижада касаллик ва зараркунандалар камаймайдию, ҳосилдорлик тушиб кетаверади. Ҳолбуки, бирлашмамизда мева ва узум зараркунандаларига қарши курашнинг табақалаштирилган самарали биологик системаси ишлаб чиқилган. Хўжаликлар ундан тўғри фойдалансалар, ҳосилни сақлаб қолиш билан бирга юқори сортлар салмоғини ҳам кескин оширишга эришган бўлардик. Менимча, бу ҳам резерв.

Бизнинг шароитимизда сувдан фойдаланиш самарадорлигини ошириш, боғлар ҳосилдорлигини кўтариш, мева ва узум етиштиришни кўпайтириш билан бевосита боғлиқ. Аммо бу— суғорилганда кўпинча тупроқдаги унумдор қатламнинг ювилишига олиб келиш билан бирга обиҳаётнинг беҳуда исроф бўлишига ҳам сабаб бўлади. Шуларни ҳисобга олиб, биз суғоришнинг замонавий, томчилаб суғориш усулини ишлаб чиқдик. Бунда ҳам сув тежалади, ҳам боғлар ҳосилдорлиги сақланиб қолади. Афсуски, жойларда олимлар ва тажрибали мутахассислар томонидан яратилган бундай илмий ишланмалар, тавсиялар, қўлланмалар ўз ўрнини топмаяпти. Шу сабабли ҳам боғларимиз саховати ҳануз пастлигича қолмоқда.

Тармоқда самарадорликни таъминлашнинг навбатдаги йўли — боғларда ижара пудратини жорий этишдир. Фикримча, пудратчиларга боғ яратиш лозим бўлган ерларни бутунлай топшириш ва уларга керакли кўчатларни вақтида етказиб бериш, ўғит, техникадан ёрдам кўрсатиш керак. Қолаверса, дарахтлар ҳосилга кириб, то қаригунча уларни ижарачилар ихтиёрида қолдириш ўринлидир. Шунда ижарачи ўзини ҳақиқий хўжайин, деб ҳис қилади. Тупроқ унумдорлигини оширишга, ниҳолларни кўз қорачиғидек асрашга, уларни кўнгилдагидек парваришлашга ҳаракат қилади. Ҳосилни вақтида, сифатли териш, топшириш пайида бўлади.

ИЖАРА—КОНИ ФОЙДА

Ишни ижара асосида ташкил этган пудратчи оилалар бу усулнинг афзаллигини яққол кўрсатиб беришди. Самарқанд районидаги «Партия XXV съезди» совхоз-заводида Марҳабо Норбўтаева бошлиқ звено ўзига қарашли токзорларни намунали парваришлаб, ҳар гектар ердан 213 центнердан ҳосил кўтарди. Бир центнер узумнинг таннархи 17 сўм 52 тийинга тушди. Хўжалик бўйича эса ҳосилдорлик гектар бошига 101,2 центнерни, 1 центнер узум таннархи 24 сўм 15 тийинни ташкил этди.

Шўрчи районидаги «Шўрчи» совхози ишчиси Отабой Акромов ўз оиласи аъзолари билан биргаликда 30 гектар токзорнинг ҳар гектаридан пландаги 110 центнер ўрнига 243 центнердан ҳосил териб топширишга муваффақ бўлди. Совхозда эса бу кўрсаткич 142 центнерга етди, холос.

Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Демак, ҳозир ҳамма хўжаликларда ижара пудратини кенг жорий этсак, мўл-кўлчиликка фақат ички резервларни ҳаракатга келтириш билан ҳам эришамиз. Бундан хўжалик ҳам, истеъмолчи ҳам, пудратчи ҳам манфаатдор.

Кейинги йилларда боғдорчилик ширкатлари тузилаётганини табриклаш керак. Озгина ери бор одам уни обод қилади, мева, сабзавот етиштиради. Шу билан бўш вақтини ҳам фойдали меҳнат билан мароқли ўтказади, оиласининг ҳам қишлоқ хўжалик маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини қондиради. Ортиқчасини бозорга олиб чиқиши мумкин. Бозорда маҳсулот сероб бўлгач, нарх ҳам ўз-ўзидан тушади.

Лекин шуни очиқ эътироф этиш керакки, **айрим маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари шаҳарларда яшовчи меҳнаткашларга дала ҳовлилари ажратиб беришга эътиборсизлик қилишяпти. Қанчадан-қанча ташландиқ ерлар бўла туриб, дала ҳовли сўраётганлар аризасини инобатсиз қолдирмоқдалар. Ахир уларни аҳолига берсак, фақат фойда келтиради-ку?!** Мен бу борада амалий иш қилишга ўтиш вақти етди, деб ҳисоблайман. Айни пайтда боғдорчилик ширкатлари ва томорқа хўжаликларига ёрдам кўрсатиш, уларга етарли миқдорда асбоб-ускуналар, ўғитлар, касаллик ва зараркунандаларга қарши кураш воситалари етказиб бериш лозим.

Тармоқдаги қолоқлик сабабларидан яна бири — жойларда малакали кадрларнинг етишмаслиги. Боғдорчилик ва узумчилик — кўп қиррали соҳа. Уни муваффақиятли ривожлантириш учун турли касбдаги малакали мутахассислар керак. **Таассуфки, кўплаб колхоз ва совхозларда боғ ва токзорлар мутахассис бўлмаган кишилар қўлига топшириб қўйилган. Шундан келиб чиқиб, мен жойларда кадрларни танлаш, ўқитиш ва қайта тайёрлаш масаласини тубдан қайта кўриб чиқилишини зарур, деб ҳисоблайман.** Бусиз мамлакат Озиқ-овқат программасининг муҳим таркибий қисми — боғдорчилик ва узумчиликда жиддий ўзгариш ясаш қийин. «Боғ жамоли — боғбондан» деб бекорга айтишмаган.

Мамлакатимизда авж олиб кетган қайта қуриш, ошкоралик жараёни илгари йўл қўйилган камчилик ва нуқсонларни очиқ-ошкор айтишга кенг имкон яратди. Бироқ ҳозир уларни айтиб ўтиш билангина иш битмайди. Қайта қуришга ишонган ҳар бир киши аввало ўз ишида жиддий бурилиш ясамоғи, жадал ривожланиш ҳамда самарадорликни таъминлаш учун конкрет таклифлар киритиб, уларнинг амалга ошиши учун курашмоғи керак.

ДЎСТЛАР, КЕЛИНГ, ДИЕРИМИЗНИ ЯМЯШИЛ МАСКАНГА АЙЛАНТИРАЙЛИК! ЭЛ ФАРОВОНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШГА СЎЗ БИЛАН ЭМАС, АМАЛДА ҲИССА ҚЎШАЙЛИК! БОҒ ЯРАТИНГ, АЗИЗЛАР, БОҒ!

РЕДАКЦИЯДАН: Мақола нашрга тайёрланаётганда республикамизнинг турли бурчакларида яшовчи газетхонлардан кўплаб хатлар олинди, қўнғироқлар бўлди. Хат авторлари баҳор нафаси кезаётган ҳозирги кунларда боғбон ва соҳибкорлар олдида турган долзарб вазифалар ҳақида маълумот беришни сўрашяпти. Биз тажрибали боғбон-олим Маҳмуд Мирзаевга қўнғироқ қилиб, шу саволларга ҳам жавоб олдик:

— Кўклам ҳавоси эсиб, дала ишлари ҳам авж оляпти. Шу туфайли аввал бошданоқ иш сифатига алоҳида эътибор зарур. Аввало тупроқда нам тўплаш тадбирларини амалга ошириш керак. Бунинг учун қатор ораларини чуқур юмшатиш ва ерни ҳайдашдан олдин ўғитлаш тавсия этилади. Агар боғ ва токзорлар суғорилмаган бўлса, ҳозир қовус суви беришни бошлаш лозим. Бу — бир томондан, тупроқда намнинг етарли бўлишини таъминласа, иккинчи томондан, дарахтларнинг муддатидан илгари уйғонишини олдини олади.

Кузда шакл берилмаган боғларда қуриган ва ортиқча шохларни олиб ташласак, дарахт яхши кўкаради, мўл ҳосил тўплайди. Шу билан бирга касаллик ва зараркунандаларга қарши курашга ҳам пухта ҳозирлик кўриш лозим. Бунинг учун зарур препаратлар ва техника воситаларини созлаб қўйиш, кураш тадбирларини амалга оширишда мутахассислар маслаҳати ва мавжуд қўлланмалардан фойдаланиш керак.

Янги боғ ва токзорлар яратиш — қийин ва мураккаб иш. Унга ҳозирдан тайёргарлик кўринг, ерларни юмшатиб, ўғитлаб қўйишни унутманг. Кўчатни тупроқ иқлим шароити ва аҳоли эҳтиёжини ҳисобга олиб, тўғри танланг. Бирлашмамизда юқори сифатли нав кўчатлари кўп. Кейин шошиб қолмаслик учун шу кунларданоқ буюртма беринг, хизматингизга тайёрмиз. Маслаҳат сўранг, ёрдамимизни аямаймиз. Мақсадимиз битта: табиатимиз гўзал, об-ҳавомиз мусаффо, эл-юрт обод, дастурхон тўкин бўлсин!

ЯХШИДАН БОҒ ҚОЛАДИ...

ЭФИРДА «ДЎСТЛИК КАМАЛАГИ»

✦ Сирдарё областида юзга яқин миллат ва элат вакиллари яшайди. Қўшни — Тожикистон ССРнинг Ленинобод области аҳолисининг эса 30 процентини ўзбеклар ташкил этади. Мазкур областларнинг турли жабҳалардаги алоқалари, ўзаро ҳамкорлик ва ёрдамлари азалийдир.

Тошкентда «Ошкоралик ва ижтимоий турмушни демократиялаш шароитида миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришнинг долзарб муаммолари»га бағишлаб ўтказилган регионал илмий-амалий конференция кунлари Сирдарё ва Ленинобод область радио комитетларининг биргаликда тайёрлаган эшиттиришлари эфирга чиқиб турди.

Бир ярим соатга мўлжалланган программалар ўзбек, тожик ва рус тилларида олиб борилди. Ҳар иккала область радиотингловчилари қўшни областдаги қайта қуриш жараёнининг ташаббускор, илғор кишилари билан танишдилар. Ленинобод область партия комитетининг секретари Б. Раҳимова, Арнасой район Совети ижроия комитети раисининг ўринбосари Т. Бектўрганов, СССР халқ депутатлигига номзод, Ленинобод шойи тўқиш комбинати ходими Х. Аҳмадова, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, мирзачўллик пахтакор Р. Ҳайдаровларнинг миллатлараро муносабатлар, қардош халқлар дўстлиги, атроф-муҳитни муҳофаза қилишга оид суҳбатларини тингладилар.

Сирдарёлик радиожурналистлар Қозоғистоннинг Чимкент областидаги ҳамкасблари билан ҳам махсус программа тайёрлашни режалаштирганлар.

Б. САТТОРОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ФАН ЮТУҚЛАРИ — ИШЛАБ-ЧИҚАРИШГА

ПАХТА ЧАНОҒИДАН МАРМАЛАД

ТОШКЕНТ. Ўрта Осиё озиқ-овқат саноати илмий-тадқиқот лойиҳа-конструкторлик институти олимлари пектиндан қимматбаҳо озиқ-овқат маҳсулоти ишлаб чиқаришни ўзлаштирдилар. Олимлар уни пахта чаноғидан олмоқдалар.

Институт тажриба-саноат базасида олинган дастлабки маҳсулот Янгийўлдаги «Лаззат» қандолат ишлаб чиқариш бирлашмасига юборилди. Пектин —мармалад, олма шарбати ва елимшак тайёрлашда қўл келмоқда. Ўрта Осиёда пектин олиш учун хом ашё етарлидир — йилига 3 миллионга яқин пахта чаноқларини тайёрлаш мумкин.

Институтда бу маҳсулотни қайта ишлашнинг чиқитсиз технологияси ҳам ишлаб чиқилган. Йил охиригача 6 тоннага яқин пектин ишлаб чиқариш мўлжалланмоқда. Бу 200 минг килограмм мармалад тайёрлаш учун етарлидир.

Суратларда: 1. Институт илмий ходими У. Пирназарова ва бўлим мудири, техника фанлари кандидати Ф. Қодиров янги озиқ-овқат маҳсулотини тадқиқ қилмоқдалар. 2. Шиша идишда пектинни кўриб турибсиз. 3. Бир килограмм чаноқдан 30 грамм пектин ва 930 грамм озуқа массаси олиш мумкин.

А. ГОРОКРИК фотолари. (ЎзТАГ).

ЖАСУР ЖАНГЧИ ХОТИРАСИ

Қудратбек Хива шаҳридаги Темирязов номли ўрта мактабни аъло баҳолар билан битказди.

— Қудратбек, — деб эслайди унинг синф раҳбари О. Абдуллаев, — ёшлигидан расм чизарди, спортни, кураш тушишни ёқтирарди. У чизган расмлардан мактаб клубида кўргазма ҳам ташкил этилганди. Қудратбек «Интернационал дўстлик клуби» аъзоси эди. Унинг номига Иттифоқимиз турли бурчакларидан дўстлик мактублари келиб турарди. Аъло ўқир, интизомли, каттаю-кичикка меҳрибон эди.

1987 йилнинг кузида Қ. Отаев армия сафига чақирилди. Афғонистондаги чекланган Совет қўшинлари составида хизмат қилди. Қўмондонлик Қудратбекдаги ташкилотчилик, ирода ва интизомлиликни пайқаб, уни группа раҳбари, сўнгра бўлим командири вазифасига тайинлади.

...Ўша машъум тонготарда, ҳарбий бўлинма жанговар тревога билан уйғонди. Бронемашина саноқли дақиқаларда ҳаракатга келиб тоғ йўлидан илгарилаб кетди. Ўнгу сўлда вайрон бўлган иморатлар, кўприклар кўзга ташланарди. Бора-бора йўл тугаб, сўқмоққа айланганидан машина тинимсиз чайқаларди. Кутилмаганда бирдан кучли портлаш рўй берди. Машина душманлар қўйган минага дуч келган эди. Ундаги ўн икки кишидан ўн нафари ҳалок бўлди.

Интернационалчи-жангчи Қудратбек Отаев жасади ҳарбий иззат-икром билан Хива яқинидаги «Чинобод» қабристонига қўйилди. Унинг қабрига ёдгорлик лавҳа ўрнатилди. Қ. Отаевга вафотидан кейин «Қизил юлдуз» ордени берилди. Ҳарбий комиссариат Ватан мукофотини жангчининг отаси Рустам Отаевичга топширди. У ўқиган мактаб пионер дружиналаридан бири қаҳрамон номи билан атала бошланди.

Қаҳрамонлик ҳеч қачон унутилмайди. Қудратбек Отаев номи ҳам қалбларимизда мангу яшайди.

К. НУРЖОНОВ.

ҲАМКОРЛИККА ЭРИШИШ ЙЎЛИ

Сиз бировникидан кўра ўз ғояларингизга ишонасиз, шундаймасми? Зотан шундай экан, ўз фикрингизни бошқаларга зўрлаб тиқиштириш оқилона ишми? Бундан кўра суҳбатдошингизни ҳам сиз ўйлаётган хулосаларга келишга йўллаганингиз маъқул кўринади.

Бирон ишни бажаришга ёки бирон нарса сотиб олишга мажбур қилганликларини ҳеч ким тан олгиси келмайди. Биз ўша нарсани ўз хоҳишим билан харид қилдим ёки бу ишни ўз мулоҳазам билан қилдим дейишни афзал кўрамиз. Ҳар ким ҳам унинг хоҳиши, эҳтиёж ва фикрлар билан қизиқишларини яхши кўради.

Масалан, Юджин Вессон билан бўлган воқеани олиб кўрайлик. У ҳақиқатнинг тагига етгунича хийла вақт зарар кўриб юрди. Вессон декораторлар ва газламалар ишлаб чиқарадиган фабрика эгаларига тасвирлар етказиб берувчи студия учун хомаки суратлар ишлаб берарди. Мистер Вессон Нью-Йоркнинг етакчи модельчиларидан бирига уч йилгача ҳафта сайин қатнади. «У ҳеч вақт мени қабул қилишдан бош тортмасди, — гапириб берганди Вессон, — аммо хомаки суратларимни сотиб олмасди ҳам. У ҳар доим суратларни жуда диққат билан кўздан кечирарди-да, кейин шундай дерди: «Йўқ Вессон, ўйлашимча бугун ошимиз пишмайдиганга ўхшайди...»

Бир юз элликта муваффақиятсизликдан сўнг Вессон сийқа йўлни тарк этиш кераклигини тушунди. Шу мақсадда у ҳафтада бир оқшомни одамларга таъсир ўтказиш усулларини ўрганиш ва янги ғоялар ишлаб чиқишга бағишлашга қарор қилди.

Ниҳоят у янги усулни қўллашга уриниб кўрди. Беш-олтита чала суратларни олди-да моделчи ҳузурига равона бўлди. «Мендан озгинагина марҳаматингизни дариғ тутмасангиз, — деди у, — мана бу чала суратларни кўриб беринг. Уларни қандай шаклда поёнига етказсам сизга ёқадиган бўлади?»

Буюртмачи лом-мим демай бир оз вақт хомаки суратларни кўздан кечирди-да, кейин шундай деди: «Вессон, буларни бир кеча шунга қолдириб кетинг, кейин хабар оларсиз».

Вессон уч кундан кейин келди, кўрсатмаларни эшитиб, хомаки суратларини студиясига қайтиб олиб кетди. Суратларни моделчи ғояларига мувофиқ равишда поёнига етказди. Натижа нима бўлди, денг? Суратларнинг ҳаммаси қабул қилинди.

«Ўша буюртмачи билан бир неча йил ишим нега юришмаганини энди тушуниб олдим, — деди мистер Вессон менга. — Мен ўз назримда унга керак, деб ҳисоблаган нарсани сотиб олишга моделчини ишонтиришга ҳаракат қилардим. Кейин мен унда ўз ғояларини менга айтиш иштиёқини қўзғадим. Энди хомаки суратларни мен эмас, у яратаётгандек ҳис этди ўзини. Энди у суратларни менинг зўрим билан эмас, балки ўз ихтиёри билан сотиб оларди».

Теодор Рузвельт Нью-Йорк губернатори бўлганида одатдан ташқари дипломатик санъатини намоён этган эди. У анчагина ислоҳотлар ўтказишига қарамай, сиёсий арбоблар билан яхши муносабатларни сақлаб қолишга эришган. Ваҳолонки, улар ўша ислоҳотларга нисбатан тескари кайфиятда бўлишган.

Бу қандай рўй берганига эътибор қилинг.

Юқори лавозимга номзод топиш зарур бўлиб қолганида Рузвельт тавсиялар сўраб сиёсий арбобларга мурожаат қилган. «Олдинига улар, — ҳикоя қилади Рузвельт, — «ғамхўрлик қилиниши лозим бўлган», аммо партия назаридан қолган одамни тавсия этишди. Мен бу одамни лавозимга тайинлаш оқилоналик бўлмайди, негаки, бу қадамни жамоатчилик маъқулламайди, дедим.

Улар партия арбобларидан бошқасининг номини тилга олишди. Унинг бор-йўқ фазилати — доим қандайдир лавозимни эгаллаб келган. Мен уларга бу шахс ҳам жамоатчилик умидини оқламайди дедим ва шу лавозим учун кўпроқ мос келадиган бирон одамни суриштириб кўришни илтимос қилдим.

Учинчи номзод анча яхши эди-ю, аммо батамом кўнгил тўладиган эмасди. Мен миннатдорчилик билдирдим ва яна бир бор уриниб кўришни сўрадим. Тўртинчи таклиф бутунлай маъқул тушди: улар мен ўзим ҳам танлашим мумкин бўлган одамнинг исмини айтишди. Уларга ўз миннатдорчилигимни билдириб, ўша шахсни лавозимга тайинладим. Шундай қилиб, сиёсий арбоблар буни ўз хизматлари, деб тушуниб, мамнун бўлишди. Буни сизлар учун қилдим, энди мен учун ҳам бирон нарса қилиш навбати сизларники, дедим.

Шундай қилишди ҳам. Улар гражданлик хизмати ва сайловларда қатнашувчи шахслар даромади ҳақидаги туб ислоҳотлар қонун лойиҳаларини қўллаб-қувватлашди».

Рузвельт консультацияларга кўп вақт бағишлагани ва бошқаларнинг маслаҳатига ҳурмат билан қараганини ёдингизда тутинг. У юқори лавозимга чинакам мос шахсни тайинларди ва айни бир вақтда сиёсий арбобларда номзодни биз танладик, ғоя бизники, деган туйғуни таркиб топтирарди.

Вудро Вильсон президентлик қилган даврда полковник Эвард М. Хауз мамлакатнинг ташқи ишларига катта таъсир кўрсатарди. Вильсон махфий маслаҳатлар ва тавсиялар бериш хусусида ўз кабинети аъзоларидан кўра полковник Хаузга кўпроқ мурожаат қилган.

Президентга таъсир қилиш учун полковник қандай усулдан фойдаланган? Хауз бу ҳақдаги ўз сирини «Сэтердей Ивнинг Пост» газетасида материал эълон қилган Артур Д. Смитга айтиб берган.

«Мен президент билан яхши танишиб олганимдан кейин, гап орасида бирон бир ғояни йўл-йўлакай қистириб кетиш унинг эътиборини жалб этишнинг энг яхши усули эканлигини тушундим: ўша ғоя уни қизиқтириб қолар ва унга худди ўзининг фикридек ёпишиб оларди. Биринчи марта бу тасодифан рўй берди. Президент Оқ уйга ташриф буюрганида унга хулқ-атворида муайян йўл тутишни таклиф қилдим, лекин бу унга ёқмагандек туюлди менга. Аммо орадан бир неча кун ўтгач, тушлик вақтида президент менинг фикримни ўзиники қилиб айтганини эшитиб, ҳайрон қолдим...»

Хауз унинг гапини бўлиб: «Жаноб президент, бу фикр сизники эмас, балки меники» дегандир, деб ўйлаяпсизми? Йўқ, ундай демади. Авторлик шуҳрати унга тегмаслиги Хаузни безовта қилмади. Унинг учун муҳими— натижа эди. Шу боисдан ҳам Вильсондаги фикр менинг ўзимники, деган ишончга даъвогар бўлмади. У қайтага президентнинг фикрини ҳамманинг олдида мақтади!

Эртага бизнинг ишимиз тушадиган одамлар Хауз қўллаган усулдан фойдаланишга ундайдиган хислатга эга эканликларини унутмайлик.

Шундай қилиб, агар сиз бировни ўз нуқтаи назарингизга ишонтирмоқчи бўлсангиз,

— Суҳбатдошингиз тасдиқлатмоқчи бўлган ғоя унинг ўзига тегишли эканлигини ҳис этсин.

(Давоми бор. Боши газетанинг ўтган сонларида).

МАКТАБ САҲНАСИДА ОПЕРА

Наримонов шаҳридаги 2-ўрта мактаб ўқувчилари Т. Попатенконинг «Ўрмон ёқасида» деб номланган бир пардали операсига таклифнома олишди.

Биринчи-бешинчи синфларда ўқиётган болалар уни ўз кучлари билан саҳналаштирдилар. Ёш артистлар «Замбуруғ», «Пашшалар кушандаси», «Тулкича» ва шунга ўхшаш ўрмонда яшовчи жониворларнинг арияларини мароқ билан ижро этишди.

Ўқитувчилар саҳна безакларини, кийим-кечакларни тайёрлашда ёрдам беришди.

Болаларнинг санъатга шу қадар қизиқишларида ёш муаллим У. Усмоновнинг хизматлари катта. У уч йил муқаддам мактабда хор коллективини тузган эди, энди эса опера студиясини ташкил этди. Студиянинг биринчи асари муваффақият билан намойиш этилди.

[ЎзТАГ].

● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ

• Шахмат бурчаги

Халқаро арбитр М. МУҲИДДИНОВ бошқаради

1. ... БИЛМАСАНГ ПИЁДА СУР

XVIII асрнинг машҳур шахматчиси француз Филидор пиёдаларни шахматнинг жони, деб атагани бежиз эмас. Зеро, шахмат партиясида ўйин қандай шакл олиши кўп жиҳатдан пиёдалар жойлашувига боғлиқдир. Пиёдалар айни позициянинг ўзагини ташкил этади ва марказ учун курашда муҳим роль ўйнайди. Улар одатда забткорликда фаол қатнашади ва ҳимояланишда янада кўпроқ аҳамият касб этади. Чунки ўз шоҳи учун пиёдалар қалқонини барпо қилади.

Пиёдалар занжирининг ҳам, ҳужум ҳам ҳимоя қилиш кучи уларнинг олға сурила олиш ва шу билан бирга ўз сипоҳларидан қувватланиб туриш имкониятига анчагина боғлиқдир. Кейинги шарт-шароит жуда муҳим: қизишиб кетган, мададсиз қолган пиёдалар рақиб сипоҳларига осонгина «ем» бўлиб қолади.

Пиёдалар — майдонни эгаллаш учун ажойиб воситадир. Шахматчиларнинг ўзида мустаҳкам пиёдалар занжири барпо қилиш ва рақиб пиёдалари тўдасининг активлигини чеклаш (тўхтатиш)га интилиши табиийдир.

Рақиб пиёдалар занжирини узиб ва бузиб ташлашга, унга зарар етказиш, сипоҳлар учун қулай нишон бўлувчи, шахмат тилида заифлик деб аталувчи пиёда оролчалари барпо қилишга интилиши лозим.

Пиёдалар жойлашувига қараб «заифроқ» ёки «мустаҳкамроқ» бўлиши мумкин. **Якка, қолоқ ва қават** пиёдалар одатда заиф пиёдалар қаторига киради. Масалан қуйидаги позицияни кўриб чиқайлик.

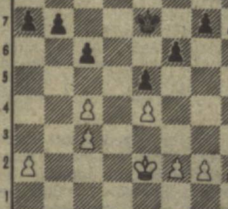

Оқлар қароргоҳи (лагери)да бир эмас, учта заиф пиёда — a2, c3 ва c4 борлиги яққол кўриниб турибди. Улар бошқа оқ пиёдалардан ажралиб қолган, бинобарин уларни мудофаалаш ўз армиясига катта ташвиш туғдиради. Бу пиёдаларни ўз шериклари ҳимоялай олмайди, улар сипоҳ ҳимоясига муҳтож.

Албатта, бу заифлик эвазига сипоҳлар фаол жойлашган ёки шундайлигича қолмайдиган айрим ҳолларда бунга йўл қўйса бўлади. Одатда дебютдаёқ пайдо бўлган пиёдалар заифлашувининг узоққа чўзилиши миттелшпил ва ҳатто эндшпилдаги ўйинга ҳам таъсир қилади.

«Дебютда, — дейди гроссмейстер А. Суэтин, — ҳар бир пиёда юришини муайян ўйин плани билан боғлиқ ҳолда назардан ўтказмоқ даркор. Чекkадаги пиёдалар юришига, айниқса, эҳтиёткорона муносабатда бўлиш керак — жиддий асос йўқлигида уларни сурмаслик лозим».

Бунисн вазифа

Шарти: Масала. Уч юришда мот.

ФУТБОЛ:

СОВРИН ЧЕМПИОНЛАРДА

«Мавсум кубоги» учун ўтказилган учрашув мухлисларда яхши таассурот қолдирди. Мамлакат чемпионлари — «Днепр» футболчилари СССР кубоги соҳиби «Металлист» командаси билан ўзаро куч синашишди. Учрашувнинг асосий вақтида дарвозаларга биттадан тўп киритилди. Қўшимча вақтда чемпионлар маҳорат кўрсатиб, дарвозани яна икки марта ишғол қилишди.

Редактор **У. УСМОНОВ.**

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

СССР Геология министрлиги «УЗБЕКГЕОЛОГИЯ» бош координацион геология бошқармасининг

ЎРТА ОСИЁ ГЕОЛОГИЯ ВА МИНЕРАЛ ХОМ АШЁСИ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ (САИГИМС)

вакант вазифаларга

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Минерал хом ашёсини технологик тадқиқ қилиш бўлими **мудири;**

ЛАБОРАТОРИЯЛАР БЎЙИЧА:

нодир металлар рудаси лабораторияси **мудири, катта илмий ходимлар** (2), **илмий ходимлар** (2), рангли металлар лабораторияси **мудири, катта илмий ходим;**

оқава сувлар лабораториясига: лаборатория **мудири, катта илмий ходим, кичик илмий ходим;**

СЕКТОРЛАР БЎЙИЧА:

кон геофизикаси секторига: сектор **мудири, катта илмий ходимлар** (3), **кичик илмий ходим;**

қидирув ишларининг геофизик методлари секторига: сектор **мудири, етакчи илмий ходим, катта илмий ходимлар** (2), **илмий ходимлар** (3), **кичик илмий ходимлар** (3); рангли металларни маҳаллий прогноз қилиш секторига: **етакчи илмий ходимлар** (2), **катта илмий ходимлар** (2);

вулканоген-литоген руда ҳосилалари секторига: **етакчи илмий ходимлар** (2), **катта илмий ходим, кичик илмий ходим;**

катта илмий ходимлар: кон-разведка ишлари техникаси ва технологияси, геодинамика (2), ёшлар маҳкамлаш ижодий лабораториясига.

Конкурс муддати эълон чиққан кундан бошлаб — 6 мартгача.

Қуйидаги адресга мурожаат қилинсин. 700061, Тошкент шаҳри, Т. Шевченко кўчаси, 15-уй, илмий секретарга.

6-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
1989—1990 ўқув йилига
ҚУЙИДАГИ КАСБЛАР БЎЙИЧА
юқори малакали мутахассислар тайёрлаш учун

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Қурувчи-дурадгор, бўёқчи-сувоқчи, бўёқчи (альфрейлик ишлари бўйича), **электр пайвандчи, ғишт терувчи.**

Билим юртига Тошкент шаҳри ва Тошкент областида яшовчи йигитлар ва қизлар қабул қилинади.

10 йиллик маълумотга эга бўлганлар 30 сўм стипендия, 8 йиллик маълумотга эга бўлганларга 3 маҳал овқат, махсус кийим-бош берилади ва ишлаб чиқариш вақтидаги меҳнат ҳақининг 50 проценти тўланади.

Ўқиш вақти меҳнат стажига киритилади.

Билим юртида қисқа муддатли (6 ойлик) электр пайвандчи, ғишт терувчи мутахассисликлари бўйича курслар очилган. Курсларга ўрта мактабни тугатган, Совет Армиясида ҳарбий хизматни ўтаб қайтган йигитлар қабул қилинадилар. Уларга 75 сўм стипендия тўланади.

Билим юртида турли тўгараклар, спорт секциялари, вокал-чолғу ансамбли ишлаб турибди.

Ўқишга кириш учун қуйидаги ҳужжатлар топширилади: директор номига ариза, туғилганлиги ҳақидаги гувоҳнома ёки паспорт, маълумоти тўғрисидаги гувоҳнома, яшаш жойидан справка, ота-онасининг ишлаш жойидан справка, медицина справкаси, 6 дона фотосурат (3х4 см), автобиография, характеристика.

Адрес: Тошкент шаҳри, Луначарский шоссеси, 69, 1, 4, 101 «э», 63-автобусларнинг М. Горький номли метро станцияси; 17, 18-троллейбусларнинг «Партия мактаби», 6, 13, 22-трамвайларнинг «Партия мактаби» бекатлари).

СПОРТ ЛОТЕРЕЯЛАРИ — СПОРТ ИШҚИБОЗЛАРИГА!

ОМАДИНГИЗ КЕЛСА «ЖИГУЛИ» ЮТАСИЗ

СИЗ ЎЗ ШАХСИЙ АВТОМАШИНАНГИЗ БЎЛИШИНИ КЎПДАН ОРЗУ ҚИЛАСИЗМИ?

МАРҲАМАТ! Бунинг учун сиз «СПОРТЛОТО» ёки «СПОРТПРОГНОЗ» спорт лотереяларига чиқадиган 10 минг сўм ютуқ эгаси бўлишингиз лозим. 1988 йил 18 тираждан бошлаб омади келганларга навбатсиз «ЖИГУЛИ ВАЗ-2107» автомобилини сотиб олиш ҳуқуқи берилган.

Бу қоида бир тиражли билетнинг биргина варианти, шунингдек бир билетга пул ютуғи чиққан, чунончи бир йўла бир неча билетга ютуқ чиққан (10 та тартиб номерлари доирасида) ҳолларда ҳам тааллуқлидир.

«ЖИГУЛИ» автомашинасига бир билетга, чунончи бир тиражда 10 карра қатнаша оладиган 10 тиражли лотереянинг бир билетига ўша миқдордаги пул ютуғи ютиб ҳам эга бўлиш мумкин.

10 тиражли билет бўйича бир тиражнинг бир вариантида 10 минг сўм ютуқ ютган кишига, шунингдек бир тиражда 10 карра қатнаша оладиган 10 тиражли билет бўйича бир сафар 10 минг сўм пул ютуғи чиққан кишиларга «ВОЛГА ГАЗ-24-10» автомобилини навбатдан ташқари сотиб олиш ҳуқуқи берилади.

1988 йилда республикамиздаги 57 нафар спорт лотереяси ишқибози «ЖИГУЛИ» автомашинаси ва 6 киши «ВОЛГА» автомашинаси эгаси бўлишди.

1989 йилда «УЗСПОРТЛОТО» «мўлжални аниқ олганларга» атаб 60 та «ЖИГУЛИ ВАЗ-2107» автомашинаси ва 5 та «ВОЛГА ГАЗ 24-10» автомашинаси ажратди.

СИЗЛАРГА ОМАД ЁР БЎЛСИН!

«УЗСПОРТЛОТО.

«ЎЗБЕККОНЦЕРТ»
В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
7, 9, 10 март соат 19.30 да
8, 11, 12 март соат 16 ва 19.30 да

«ҲАЗИЛ»

ҲАЖВИЯ ва ҚЎШИҚ КЕЧАСИ

ҚАТНАШАДИЛАР:

Ўзбекистон ССР халқ артистлари:

Малика **АҲМЕДОВА**, Дилафруз **ЖАББОРОВА;**

Ўзбекистон ССР да хизмат кўрсатган артистлар: Рушана **СУЛТОНОВА**, Элмурод **ИСЛОМОВ;**

Биринчи Бутуниттифоқ **«ЯНГИ ОВОЗЛАР»** конкурсининг лауреати

Юлдуз **УСМОНОВА**

Мирза **ХОЛМЕДОВ**, Тўхтамурод **АЗИЗОВ**, Обид **АСАМОВ**, Собит **АСАМОВ**, Ботир **МУҲАМЕДХЎЖАЕВ;**

Лирик хонанда — Авазбек **МАҲМУДОВ.**

Постановкачи режиссёр — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист, Ҳамза номидаги Ўзбекистон ССР Давлат мукофотининг лауреати Абдурашид **РАҲИМОВ.**

Билетлар соат 14.00 дан сотилади.

Ўзбекистон ССР «Госгортехнадзор»и саноатда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиб туриш ва кончилик назорати давлат комитети коллективи кекса ходим, Ўзбекистон ССР газ назорати областлараро инспекциясининг собиқ бошлиғи

Ориф Юнусович ҲУСАИНОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

«Ўзстройматериали» территориал бирлашмасининг Комплекс тоғ-геология экспедицияси коллективи ва «Силикат илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси» коллективлари экспедиция бошлиғи А. Ғ. Ғаниевга акаси

Ўзбекхўжа Ғаниевич ҒАНИЕВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» («Советский Узбекистан») Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: партия турмуши — 33-34-69, 32-53-97, 32-57-19, пропаганда — 32-55-70, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 32-53-14, 32-54-09, қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 32-53-15, 32-53-70, совет қурилиши — 33-12-46, 32-57-20, 32-54-18, фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21, адабиёт ва санъат — 33-20-36, 32-54-35, 32-55-16, ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17, халқаро ҳаёт — 32-54-14, хатлар ва оммавий ишлар — 33-21-43, 32-53-16 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06, коммунистик ахлоқ — 32-54-29, фельетонлар — 32-54-27, иллюстрация — 32-57-22.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.
Газета офсет усулида, А—2 форматида босилади.

Р. — 01092. Б. — 53. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12